

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

973

B. Luiten

Vooruitgrijpen op
de volmaaktheid

MEDITATIEF

977

Dick Noort

Achab - een plaatje... 4

WANDELEN MET GOD

979

C.J. de Ruijter

De boze en de verlossing
van ons lichaam

ACHTERGRONDEN

981

Jas Douma

Kuyper: nabij God te zijn

985

G.J. van Middelkoop

Wanneer is onderwijs goed?

EVANGELISATIE EN
ZENDING

988

H. Venema

Christelijk geloof en
culturele identiteit 3

en verder...

Meegelezer!

Uit de kerken

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

VOORUITGRIJPEN OP DE VOLMAAKTHEID

De Pinkstergemeente heeft doorgaans een *krachtige* uitstraling. Niet in het *minst* door de *plotselinge, radicale veranderingen in het leven, die* worden toegezegd en waarvan *getuigd* wordt. *Ter* plaatse zag ik affiches aangeplakt om *mensen te* nodigen tot *samenkomsten*, waar elke avond *gebedsgenezingen* zouden zijn.

De dogmatiek van de pinksterbeweging, die we aan het bespreken zijn, is hierin niet zo extreem als het in de praktijk wel eens voorkomt. Toch bevat dit boek wel voluit de wortels ervoor, namelijk in een denken dat vooruitgrijpt op de volmaaktheid.

Toeëigening als proces

Waar het om draait is heel goed weer te geven met woorden uit ons formulier voor de bediening van de heilige doop. Van de Heilige Geest belijden wij daar het volgende: 'Wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Heilige Geest, ver-

zekert de Heilige Geest ons door dit sacrament ervan, dat Hij in ons wonen wil en ons tot levende leden van Christus wil maken. Want Hij eigent ons toe wat wij in Christus hebben, namelijk de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons leven.'

Let op het bijzondere van deze uitdrukking: 'Hij eigent ons toe wat wij in Christus hebben'. Letterlijk genomen kan dit eigenlijk niet. Want hoe kunnen wij nog krijgen van de Geest wat wij in Christus al hebben? Hoe kunnen wij worden wat we al zijn, door Gods genade? In Christus² immers zijn wij onmetelijk bevoorrecht. Wij mogen door

geloof delen in alles wat in Hem is, zó dat het ook op onze naam **staat**: zijn trouw, zijn Liefde, zijn toewijding, zijn gerechtigheid, zijn gehoorzaamheid, zijn heiligheid, zijn heerlijkheid, en **noem** maar op. **Ja, heel zijn leven mag ons** leven zijn! Wie in Hem gelooft, is eveneens **uit God** geboren, 1 Joh. 5 : 1. Daar heeft de Geest niets aan toe te voegen, want dit is alles. Het specifieke van zijn **werk** is evenwel, dat Hij heel dit nieuwe leven ons *eigen* maakt. De Geest opent het gesloten hart, Hij maakt het harde **zacht**, Hij besnijdt het onbesnedene, Hij vernieuwt de **wil**: van dood **maakt Hij** hem levend, van slecht goed, van **onwillig** gewillig, van weerbarstig gehoorzaam? Miljonair zijn en mil-

jonair worden zijn twee verschillende dingen: **een** miljoen **kun** je plotseling **krijgen**, maar er **mee** leren omgaan duurt langer. Evenzo kun je als prins geboren worden, maar ais prins je ontwikkelen is veelzijdig en intensief.

Voor dit proces van **toeëigening** evenwel is in de **pinksterkringen** in het geheel geen aandacht. Daar wordt slechts **benadrukt** dat je voor Christus gekozen hebt, dat je nu **gelovig bent**. Je laven in Christus is eenfeit, het **is** een nieuwe schepping, enz. **Allemaal** gesteld in de voltooide tijd, het is zover.

Uiteraard is **daarmee** geen **woord** verkeerd gezegd. Want het is waar, God geeft ons dit in Christus. **Maar** het **is eenzijdig** gezegd, want de Geest is nog volop bezig dit alles ons eigen te maken. Dat geeft aan de discussie vaak zo'n **moeizaam** karakter. Je **hoort veel** gezegd worden dat **waar** is, je wilt het niet **ontkennen**, maar er wordt zoveel **niet** gezegd. Bet woord 'aanvechting' bijv. (of iets wat **daarop lijkt**) komt in heel dit boek niet voor. De innerlijke strijd die een christen eigen is, **wordt** volslagen genegeerd. **Want** het **worden** komt niet in beeld, er is alleen aandacht voor het **zijn**, en dat wordt vervolgens verabsolu-teerd.

Rechtvaardiging als feit

In dit verband spreekt **boekdelen**, wat Duffield **schrijft** over de rechtvaardiging\$ De rechtvaardiging, zo **zeft** hij, is vergeving of uitwissing van zonden, herstel van Gods goedgunstigheid en toerekening van Christus rechtvaardigheid. Niet door goede werken, **niet** door de **wet** te houden, **maar** alleen door Christus' offer en door geloof. Geheel **mee** eens, tot hiertoe! Maar vervolgens blijkt, dat de **rechtvaardiging** wordt gezien als **een eenmalige** actie: wie Christus aanneemt, is in één keer volmaakt rechtvaardig. Er zijn geen gradaties van rechtvaardiging⁵ en er is in **rechtvaardiging** ook geen progressie (**groeit, vooruitgang**).⁶ **Men is**

dus rechtvaardig, en dat is het enige wat daarover te zeggen valt. Nu gaat de schrijver niet zover, dat hij zou beweren, dat de rechtvaardige mens geen **zonde** meer doet. Nam e l i j k ontkent hij die bewering? Maar tegelijk blijft de vergeving van de **zonde**, als dagelijkse activiteit vanuit het hemels heilgdom, ver buiten **beeld**. De vergeving functioneert niet. Zij is eenmaal ontvangen, toen de mens **koos** voor zijn Verlosser, en sinds die tijd is zij een feit. Een mens kan wel uit de genade vallen, maar **in** de rechtvaardiging zijn geen gradaties. Het is **alles** of niets, je zegt tegen Jezus 'ja' of 'nee'. Een proces van berouw, van **zonde** blijden en vergeving ontvangen zoeken we tevergeefs in dit boek.

Het is niet moeilijk te verstaan, dat gelovige mensen op die manier g e **weldig worden** aangezet om **een rechtvaardig** leven **waar** te maken. Dat komt de kracht van de **uitstraling** zeker ten goede. Maar de **geestelijke** armoede is groot: **het altaar** van de verzoening is slechts vertrekpunt, het **gaat** niet met **je mee**. Maar als er dan geen aanvechtingen meer zijn, en als je niet dagelijks mag vragen om vergeving, waarom zou je dan **het 'Onze Vader'** **nog** bidden? **Inderdaad**, het **volmaakte gebed** ontbreekt pijnlijk in deze hoofdlijnen van de theologie van de pinksterbeweging. In discussies op straat werd mij uitgelegd, dat Jezus zijn discipelen dit gebed leerde **vóór** hun echte **bekering** en vervulling met de **Heilige Geest**. Het hoort thuis in die tijd, niet in deze.

Afstand tot het Oude Testament

Op dit punt wordt duidelijk, dat men **zich** in Pinksterkringen ver verwijderd van Gods openbaring in het Oude Testament. Men kan daar in feite geen Psalm meer **zingen**. Want het **Psalmenboek** is als het ware een spiegelzaal, waarin we alle **kanten** van het gebroken leven te zien krijgen. Hoe een mens zich el-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUUNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8285
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 11,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0155-5191

lendig kan voelen door eigen schuld, eenzaam en van God vervreemd, hoe hij God **kan** zoeken ten tijde van beproeving en tot de **HERE** kan **roepen** vanuit een innerlijke strijd, dat komt niet meer voor in het leven van **iemand die** volmaakt rechtvaardig is. Evenzo **zijn** de **uitredingen van God** en het schoonwassen van het kwaad gepasseerde stations.

Kenmerkend is dit ook voor tal van **opwekkingsliederen**: ze **gaan over** Jezus en zijn grootheid, maar er ontbreekt **zoveel** in bijv. over **zijn dagelijkse activiteit als Middelaar en Hogepriester**. Ook als Zaad van Abraham en als **Zoon** van David brengt de opwekking Hem **niet** in beeld.

Daarbij wordt gezegd, dat de gelovige in Christus niet alleen bevrijd is van de vloek van **de wet**, maar ook van de wet **zèlf**.⁸ Daarmee wordt bedoeld op de ceremoniële wet én op de morele wet (de tien geboden).⁹ De gelovige zou dat alles **niet** meer nodig hebben, de Heilige Geest is nu **zijn** leidman: 'Als gij u **door** de Geest laat leiden, zijt gij **niet** onder de wet (Gal. 5 : 18)'.¹⁰ Het Schriftgebruik is hier evenwel zonder enig verband met de context: het gaat **er** juist om, dat de **wet geen** leidende macht is om daardoor **zalig** te worden. Zo werd ze gepredikt door dwaalleraars, maar **zo was** ze door God nooit bedoeld.

Bevrijding van de wet zelf kan helemaal niet. Omdat geen titel of jona van de wet **zal** vergaan **zolang** de aarde **bestaat**. Daarin ligt immers samengevat **hoe** ons leven was in het Paradijs, hoe het nu zou **moeten** zijn én hoe het toch mag zijn in Christus.

Van groot belang is daarom, dat Christus de wet voor ons heeft vervuld, helemaal gehouden. Zo kunnen wij dit in Hem ontvangen.

Uitermate merkwaardig is het echter, dat dit **werk** van Christus ontbreekt in de opsomming van **zijn** activiteiten op **aarde**: onze verlossing ontvangen wij volgens Duffield door 'de dood, begrafenis, op-

standing, hemelvaart en verhoging van Jezus Christus'. Dit **beamen** wij woord voor woord, **maar waar blijft zo de** vervulling van de wet en van heel de **Schrift**, waar Christus zo duidelijk mee **bezig** is geweest?¹² En is het **werk** van de Heilige **Geest** juist niet, dat Hij de wet van God in de harten van de gelovigen **legt**?¹³ Zo werd Hij beloofd. Maar in dit denken blijft helemaal geen belofte meer over. Van te **vooren** is er geen enkele belofte, voor wie dan ook, alleen een **genade**-aanbod voor **alle mensen**. En wie **daar** positief op reageert, krijgt in Christus zijn rechtvaardiging in één keer compleet.

Hier valt echt veel weg. Op &ze manier blijft er **helemaal** geen ruimte over **voor** een echt verbond, **waarin** God **belovend** spreekt ten aanzien van de gelovigen en hun kinderen. **Maar** als dat zo is, is er dan wel ruimte voor het Testament, dat God eerst in de oude bedeling heeft geopenbaard?

Afstand tot het Nieuwe Testament

Kan **men** zich dan wel **beroepen** op het Nieuwe Testament, als het gaat om een **volmaakte** rechtvaardiging nu **reeds** in dit leven, waarin geen **groeï** in de **toeëïening** meer is? **Nee**, integendeel. Van de Efeziërs bijv. wordt eerst gezegd, dat zij heilig en gelovig zijn (Ef. 1 : 1), en dat ze met Christus zijn **opgewekt** en een plaats in de hemelse gewesten hebben ontvangen (2 : 6). Vervolgens evenwel worden ze **aangespoord**, hun nieuwe mens aan te doen en hun oude mens af te leggen (4 : 22, 23). Daarbij hebben ze nog heel wat zonden te **belijden** gehad (4 : 25 e.v.), die **alleen door** verzoeningskonden worden bedekt. Ook de Colossenzen zijn gelovige en heilige broeders (Col. 1 : 2); toch moeten ze nog heel wat van hun oude mens **doden** (3 : 5 e.v.), dat voor **God** ogen niet **kan** blijven bestaan. Als iemand gezondigd **heeft**, moet **Hij** tot Christus **gaan**, die onze voorspraak bij de Vader is

(1 Joh. 2 : 1). En een groot deel van de brief aan de **Hebreeën** is gewijd **aan** het onderwijs, dat wij in de hemel een Hogepriester hebben die volop actief is (8 : 2)! Naar **zijn** troon worden we verwezen, om **steeds** opnieuw barmhartigheid en genade te vinden (4 : 16). En wat alles beslist: Christus leerde ons bidden om vergeving van de schuld, net zo regelmatig als de bede om het dagelijks brood.

Afgezien van deze **concrete** teksten is het misleidend om te vragen naar **groeï** in rechtvaardiging. Rechtvaardiging is immers geen los artikel, dat wij **van** Christus ontvangen, maar door geloof mogen wij **in** Hem zijn gerechtigheid delen. Alle aansporingen om te groeien in geloof **betreffen** dus ook rechtstreeks het proces van **toeëïening** van alles wat in Hem is.

Voltooide verlossing?

Merkwaardig is het **ook**, dat Duffield over verlossing steeds in de voltooide tijd **schijft**. Hij schrijft, dat we zijn **gered** van de **straf** van de wet, de wet **zèlf**, de macht van de **zonde**, de saten en van **alle** kwaad inclusief **ons** sterfelijk **lichaam**.¹⁴

Opnieuw is dit niet iets om te **k**-strijden (**behalve** wat de wet **betreft**), want het is waar. Maar het is **eenzijdig**, het vraagt om aanvulling, want tegelijk is de verlossing nog in volle gang.

Zo schrijft Duffield **ook**, dat de **kop** van de slang **reeds** vermorzeld is.¹⁵ De waarheid hierin is, dat de overste van **&** wereld uit het zadel is **gestoten** (Mat. 28 : 18). Maar nog steeds gaat hij rond als een brullen-**&** leeuw, op zoek naar prooi (1 Petr. 5 : 8). De gelovigen hebben juist met **Gods** hulp een intense strijd te voeren tegen de **boze** geesten (Ef. 4 : 12).¹⁶ De vermorzeling van de slang vindt pas plaats bij het laatste **oordeel**, wanneer hij verdwijnt in de **poel** van vuur (**Opb.** 20 : 10).

Evenzo is de macht van de zonde nog volop aanwezig. En met **Pau-**

lus zuilen we levenslang merken, dat **de wortels** daarvan in **ons** eigen hart zitten (Rom. 7 : 22,23). Voortdurend blijven **we ervaren**, dat **God zondaren, ja goddelozen** rechtvaardigt (Rom. 4 : 5). Nooit komt het zover, dat Hij **rechtvaardigen rechtvaardigt**. Wanneer toch die houding **wordt** aangenomen, zal Jezus **Christus** steeds minder centraal **komen te staan**. En helaas is dat de praktijk in **pinksterkringen**. Jezus **wordt** voluit **en** overvloedig genoemd, de verlossing komt bij **Hem** vandaan en bij niemand anders, **maar** vervolgens **wordt** dat een feit in de voltooide tijd. Nu, 'na de verlossing' (!), gaat het over het werk van de Geest **in** de gelovige.¹⁷

Claim

Al met al legt dit een buitensporige **claim** op de wedergeboren mens. Ais er geen **ruimte** is voor gerechtigd en verlost worden, alleen aandacht **voor** het zijn, word je voortdurend opgezweept om boven je stand te leven. Niet **voor** niets **werd dit in** het **verleden** al 'geestdrijverij' genoemd. Met alle kwalijke **kanten** daarvan!

Enerzijds houden mensen dit **niet** vol, **wat** dan verweten wordt aan hun **eigen te klein** geloof of **onbekeerlijkheid**. Veel troost is daarvoor niet, want als je **niet** zelf **&** rechtvaardiging en verlossing helemaal aanvaardt, **kan** niemand anders dat **voor** je doen.

Anderzijds, wanneer mensen dit wel volhouden, komt er keer op keer een houding van **hoogmoed** bij. Min of meer meewarig wordt er dan gekeken **naar de kerkleden**, die er nog **mee** zitten dat ze zondig zijn. Gereformeerde jongelui worden op straat er **zo** uitgepikt, en **benaderd** met de vraag, of ze wel eens echt voor Jezus gekozen hebben, en zo ja, welke verandering dat gaf. Als **ze daar** zo gauw **geen** antwoord op weten, zijn ze '**onbekeerd**'.

Dat zijn zo de confrontaties, **waar we in toenemende mate mee te ma-**

ken krijgen. Een geweldige **zuigkracht** kan **ervan** uitgaan, **wanneer** iemand vol overtuiging een **stuk volmaaktheid** dichtbij haait, **en** het je presenteert alsof **je het zó** kunt grijpen. Maar het is misleiding, geestdrijverij, met **totaal** geen oog voor de tijd **en** de wijze waarop God zijn beloften vervult.

Verzoening en genezing

In een **wel** heel bijzondere **zin** is dit van toepassing op de genezing van ons **lichaam**.

Eerst lezen we bij Duffield een aantal goede opmerkingen over ziekte. " Bijvoorbeeld, dat **ziekte** in het algemeen een gevolg van de zonde is. En dat zij soms ook het gevolg kan zijn van een specifieke zonde. Organische **ziekten** kunnen het gevolg zijn van innerlijk spanning, gevoelens van haat, **enz.** Ook door misbruik van het lichaam (vanuit het oogpunt van **hygiëne**, voedsel en **sexualiteit**) kunnen tal van kwalen ontstaan.

Maar **dan** gaat het vervolgens over Gods wil. Gods wil zou duidelijk zijn: zoals Hij **ons** wil bevrijden van de **zonde**, zo ook van de **ziekte**. Het is **onmogelijk** dat God de gelovigen wel zou **kunnen** genezen, maar dat Hij het **niet** zou **willen**.¹⁹ **Ten** tijde van het Oude Testament en van het Nieuwe Testament zijn vele mensen genezen, zoals o.a. geschreven staat: geen onheil zal ons treffen en **geen** plaag zal onze tent naderen (Ps. 91). Jezus **genas** iedereen die **geloofde** en met diezelfde **volmacht** zond Hij **zijn** discipelen uit. **Tekenen** en wonderen, o.a. van genezing **zouden** de gelovigen achtervolgen (Mar. 16 : 17, 18, Jac. 5 : 14, 15). De **genezing** is in de **verzoening** begrepen. " Wanneer de genezing niet **concreet** wordt begeerd en als Gods wil **wordt afgebeden**, **kennen** wij Gods wil onvolgende: 'Gij hebt niet, omdat gij niet bidt' (Jac. 4 : 2).²¹ Wanneer de genezing **niet wordt** ontvangen, of **naderhand** weer verdwijnt, is het door ons eigen **gebrek** aan **geloof**.²²

Tijd en wijze

Wat die tekenen en wonderen **betr**eft, **daar hoop** ik volgende week op in te gaan. Dan gaat het over de doop **m** de Heilige Geest en de mogelijkheden die dat geeft. Nu is de invalshoek, dat men tijd en wijze uit het oog verliest waarop **God** zijn beloften **vervult**. Het is **zeker** waar, dat de genezing in de **verzoening** begrepen is: Christus **stierf niet alleen** voor **onze** ziel, ook **voor** ons **lichaam**. Maar is daarmee gezegd, dat Hij het herstel van ziel en lichaam **tegelijktijd geeft**? De **vraag stellen** is haar beantwoorden. De geestelijke opstanding is eerst, hier en nu (Joh. 5 : 24; Ef. 5 : 14); de lichamelijke opstanding is straks (Rom. 8 : 10, 11; Oph. 20 : 13). **Toch** zijn beide momenten van **opstanding** in dezelfde verzoening begrepen!

Verder, wat het Oude Testament betreft, was **het** toen **niet** de tijd dat God aan zijn volk **materiële** onderpanden van zijn heil had gegeven? **De HERE** beloofde aan **Abraham** land en nageslacht (Gen. 15), als tastbaar voorschot van het heil dat in Christus **komen** zou. Daarom **moest** het land **altijd** weer **terugkomen** bij de familie (**jubeljaar**, Lev. 25) en **moest** in geval van kinderloos overlijden het **zwagerhuwelijk** worden gesloten (Deut. 25). Zo **zouden** de onderpanden de eeuwen **door** intact blijven. In die lijn **kon** in **&e** tijd beloofd worden, in geval van trouw en gehoorzaamheid, dat er **in** het land vrijheid zou **zijn**, dat er geen misoogst, **geen** ziekte, geen misgeboorte of **onvruchtbaarheid** zou **voorkomen** (Ex. 23 : 20-26). Nu, in onze tijd, is voorspoed nog steeds een goddelijk geschenk, maar zij is **geen onderpand meer**. Ons onderpand is nu **de Heilige Geest** (2 Cor. 1 : 22, 5 : 5, Ef. 1 : 14). Nu is het de tijd, dat christenen worden **vervolgd** en gemarteld (Hebr. 11 : 32-38), zij kunnen worden opgejaagd **van** land tot land. Is dan het jubeljaar eenvoudig **verdw**enen? Nee, het vindt **zijn** vervulling in Christus (Luk. 4): de lossing

van land en huizen was een schaduw van de verlossing van de zonden. En nog steeds is het een schaduw van de nieuwe aarde, die wij schoon en hersteld uit Gods handen zullen ontvangen. Maar intussen kan het gebeuren, dat wij nu, in deze tijd, leven in de verstrooiing (1 Petr. 1 : 1).

in het Nieuwe Testament liet Jezus bij zijn woorden de kracht van zijn Koninkrijk zien, en ook de aard ervan (Mat. 9 : 35). Dat betekende niet, dat daarmee het Koninkrijk al helemaal gekomen was. Maar wel, dat het voor iedereen concreet en zichtbaar werd. De gelovigen weten zich daardoor burgers van een rijk in de hemelen, waaruit zij Jezus Christus als Verlosser verwachten, die, zo staat er: 'ons vernederd lichaam veranderen zal, zodat het aan zijn verheerlijkt lichaam gelijkvormig wordt' (Fil. 3 : 20, 21). Er is dus geen twijfel over mogelijk, dat nu ons lichaam nog 'vernederd' kan zijn, op allerlei manier, terwijl toch zeker de belofte en de verwachting bestaan van algeheel herstel.

Maar, mals we zagen, in pinksterkringen leeft men niet bij beloften. Alles wat wij in Christus 'hebben', zou meteen in zijn geheel worden gerealiseerd. Zo ging het eerst met de rechtvaardiging, en zo gaat het nu ook met de verlossing, naar ziel en lichaam.

Niet reëel

Is deze leer aantrekkelijk? Ja, er kan een geweldig verlangen zijn naar een ongedeelde godservaring. Maar deze leer is niet reëel. Want er is in deze tijd nog veel lijden. De wereld zucht en steunt, als had barrensnoed haar aangegrepen. God heeft alles aan de vruchteloosheid onderworpen, om in het donker het ene licht volledig te laten schijnen op het kruis op Golgotha, het middelpunt van alle (!) tijden.

Hoe vergaat het ons in deze tijd? Worden de gelovigen bij voorbaat genezen en van lijden verlost? Nee. Niet alleen de wereld steunt en

zucht, 'maar ook wijzelf, wij, die de Geest als eerste gave ontvangen hebben, zuchten bij onszelf in de verwachting van ons zoonschap: de verlossing van ons lichaam' (Rom. 8 : 23).

¹ G.P. Duffield, N.M. Van Cleave, *Woord en Geest. Hoofdpijnen van de theologie van de pinksterbeweging.*

Zie voor een nadere introductiemijn artikel van vorige week

² Dat de betekenis van 'in Christus' niet goed in beeld komt in deze dogmatiek, werd vorige keer aangetoond. Nu laat ik dat verder buiten beschouwing.

³ DL III/IV 11.

⁴ Blz. 234 e.v.

⁵ Blz. 242.

⁶ Bh. 253.

⁷ Blz. 255.

⁸ Blz. 173, 202.

⁹ Blz. 174.

¹⁰ Blz. 296.

¹¹ Blz. 192.

¹² Mat. 5 : 17.

¹³ Jer. 31 : 33; Rom. 8 : 4; Hebr. 10 : 16.

¹⁴ Blz. 202.

¹⁵ Blz. 146.

¹⁶ Deze gedachte komt overigens ook in dit zelfde boek voor, blz. 539 e.v. Dit is een voorbeeld, dat in verschillende hoofdstukken & formuleringen weleens wat tegenstrijdig kunnen zijn. Een gevolg van meerdere schrijvers in één boek? Een gevolg zeker ook van het feit, dat men geen gemeenschappelijke belijdenis heeft. In de praktijk zal er een wijde schakering aan overtuigingen voorkomen.

¹⁷ Blz. 294.

¹⁸ Blz. 391 e.v.

¹⁹ Blz. 3%.

²⁰ Blz. 411.

²¹ Blz. 433.

²² Blz. 423, 426.

Dick Noort

M meditatief

ACHAB – EEN PLAATJE... 4

'Zodra Achab deze woorden hoorde, scheurde hij zijn klederen, deed een rouwgewaad om zijn lichaam en vastte: ja, hij legde zich in rouwgewaad te ruste en liep met lome tred.'

1 Ko. 21 : 27

Blue

Koning Achab heeft, haast onmerkbaar, zijn vrouw zover gekregen dat zij zijn zo begeerde wijngaard voor hem ritselen zal. Als ze zijn verongelijkte houding ziet, steigert ze. Achab laat het mooi zo – hij doet niks!

Hij doet pas weer wat op het moment dat hij verneemt dat Nabot dood is. Dan wordt hij als het ware weer wakker en springt op 'om naar de wijngaard van de Jizreëliet Nabot te gaan om die in bezit te nemen'.

Rood

Wel, dar heeft hij geweten! Waar tot nog toe het koninklijk paar door Jahwe was gespaard, is het nu haast of Gods woede explodeert!

Zo gauw Achab Elia ziet, voelt hij de bui blijkbaar ook al aankomen: 'Hebt gij mij **gevonden**, mijn vijand?'

En dan krijgt hij van de profeet een snoeihard oordeel om **z'n oren**, dat **zn** weerga nauwelijks kent: hij, **zn** vrouw en al **z'n** nakomelingen **zullen** uitgeroeid worden. Het wereldberoemde huis van Omri zal met **wortel** en tak worden **vernietigd** en wel zó, dat niemand er **een** goed woord meer **voor** over zal hebben.

We **weten** allemaal dat van dit oordeel elke letter is uitgekomen – dat **was** heethoofd Jehu wel **toevertrouwd**...

Eind goed, al goed! Toch?

Zo gaat 't een **man** die beter weten kan.

Zwart

En dan gebeurt er wat wonderlijks.

Extra nummers van De Reformatie...

...kunt u bestellen door
overmaking van de kosten
op postrekening 40 60 40
t.n.v. De Reformatie-Goes,
onder vermelding van jaar-
gang en nummer.

*Dit zijn de kosten (Incl.
porto):*

- 1 ex.: f 3,35
- 2 ex.: f 6,00
- 3 ex.: f 8,65
- 4 ex.: f 10,60
- 5 ex.: f 12,55

Na ontvangst van het be-
drag wordt uw bestelling
per omgaande uitgevoerd.

Achab is geschrokken. Natuurlijk. Hij **weet** ondertussen dat er met Elia en Jahwe niet te spotten valt. Diep in z'n **hart** wist hij dat allang. Alleen: eerder **riep** dat alleen maar verzet en chagrijn bij hem op.

Deze keer is het anders.

Geen excuus, geen smoezen meer. Hij scheurt z'n kleren aan stukken, **trekt een** stel oude **vodden** aan, steekt z'n **hoofd** in de asla en **weet** van ellende niet meer waar hij 't zoeken **moet**: hij loopt met lome tred.

Je gelooft 't haast niet – maar iedereen ziet het!

Achab, de koning, de stoere **gene-
raal** – Achab, de dwarse, die God maar 't liefst liet praten – **déze** Achab is totaal veranderd!

Hij beseft dat hij misbruik heeft gemaakt van z'n **vrouws gebrek** aan normbesef. Dat **hij** gebogen heeft voor de arrogantie van Baäls recht van de sterkste.

Hij heeft berouw **voor** zijn (jawel!) God, schaamt zich, weet niet hoe hij z'n **verschrikkelijke** zonde weer **goed** kan maken, **voelt** zich zwaar beroerd: spijt, **verdriet** – alles vliegt **door** z'n hoofd.

Wit

En: dat werkt!

God komt **terug** op zijn harde woorden, **of** verzacht ze in elk geval.

God ziet deze gebroken **man** en is daardoor geraakt. Jahwe waardeert zijn diepe spijt en **geeft** Achab weer tijd en ruimte van leven.

Het is dit plaatje dat me bij is gebleven **sinds** ik zowat een jaar **geleden** (?) een serie preken maakte over de geschiedenis van Achab, **Izebel** en **Elia**.

Je **kunt** 't geloven of niet, maar ik had 't **gevoel** dat ik dit voor 't eerst las! **Geen** bijbelverhaal op school, **geen lectio continua** thuis en **in Kampen** had me dit indrukwekkende beeld laten onthouden. Opvallend genoeg gold dat **ook** voor heel wat anderen.

Vreemd. Koning Manasse en de **moordenaar** aan het kruis **zijn** meestal wel bekend als schitteren-

& exempla van Gods ruimhartigheid. Blijkbaar hoorde Achab voor **m'n** gevoel bij **voorbaat** in de **verdomhoek**.

Je **hebt** van die **mensen**. Als je ze **een paar keer hebt** ontmoet, **of** wat verhalen hebt gehoord, dan zijn ze meteen **voor** je **afgeschreven**: **niks** mee te beginnen. Rand of **nog** erger. Alle moeite aan hen besteed is boter **aan de galg** gesmeerd, zonde van de moeite...

Vreemd. Hard. Ongenadig. **Zwart-wit**.

Stel je voor dat Achab geen kans **had gekregen**, waarom ik dan wel? Of; als zelfs Achab zich kan beke-
ren, **hoezo** ik niet?

Horizon

Toch **mooi**. Als je zo beeld voor beeld, **kleur** voor kleur probeert de geschiedenis van lang **geleden** tot leven te **brenge**n, dan blijkt dat die mensen van toen inderdaad **leven**-de mensen waren. Geen **wassen** beelden, op hemel en hel gesor-teerd.

Mensen zoals jij en ik.

Met zonden zoals jij en ik.

Nog mooier is, dat onze God eens **temeer** een **levende** en **méelevende** God blijkt te zijn. Met altijd en **steeds** weer **ruimte** en liefde voor... ja, blijkbaar voor iedereen. **Zelfs** voor Achab.

Hoewel – laat ik dát **nou maar** niet meer zeggen.

Zelfs voor mij, voor **jou**.

Dat lijkt erop...

DE BOZE EN DE VERLOSSING VAN ONS LICHAAM

C.J. de Ruijter

Wandelen met God

Vechten engelen om mijn gezondheid? En betekent dat dan, dat er boze geesten bezig zijn om mij ziek te maken?

Deze en enkele andere vragen kreeg ik de afgelopen dagen voorgelegd van enkele lezers. Twee weken geleden schreef ik over het gevecht, dat engelen voeren om ons leven. Daarbij loopt het front dwars door ons bestaan, geestelijk en lichamelijk. Ik **sneed** daarbij aan, dat ook onze gezondheid inzet is van die strijd.

Dat **heeft** bij een aantal lezers verschillende reacties opgeroepen. Die concentreren zich op twee punten. Allereerst is er de **vraag** of je **zo** niet te **kort doet** aan Gods regering over ons leven? Ik ontvang toch alle dingen uit Zijn hand? En we willen toch geen **ruimte** geven aan moderne opvattingen, die zeggen dat het **kwaad** God maar overkomt, alsof Hij er niets aan kan doen?

Maar **daarmee** samen hangt een andere vraag: Als het dan boze geesten zijn, **die** mijn lichaam teisteren, moet ik dan niet liever bidden in plaats van naar de dokter?

Ik bedank de verschillende vragenstellers voor de mogelijkheid om zo met hen in gesprek te komen. Ik probeer op beide punten nader in te gaan.

Wees bedacht op het werk van de boze

Je kunt er behoorlijk ongerust van worden, als je **bedenkt**, dat boze geesten in je lichaam **bezig** zijn. Sommige mensen reageerden ook in die stemming: 'Ik voel me juist zo getroost dat ik met heel **mijn** leven, ook met **mijn** gezondheid in Gods handen ben. Maar pak me dat niet af door te zeggen, dat er boze

geesten in m'n leven huishouden'. Ik zou inderdaad niet graag iemand die troost afnemen. Maar ik zie er ook geen tegenstelling in. Ook mijn hart vind **rust** in Gods **bescherming**, ik ben van Christus in leven en sterven. Hij heeft me uit alle heerschappij van de duivel verlost. Maar tegelijk zie ik nog wel, hoe de duivel op veel manieren in m'n leven aanwezig is. Als het **aan** hem **lag**, kreeg hij steeds **meer** ruimte. Het valt op, dat de Here ons in de bijbel vaak ernstig waarschuwt voor de macht waarmee satan bezig is. En daarbij hoef je niet alken te **denken aan** het laatste **bijbelboek**. De Here noemt de duivel zelf de overste van deze wereld. Dat **mag** ons Ieren hem niet te onderschatten. Maar juist **als** je daar op bedacht bent, leer je nog meer op de Here te vertrouwen.

Gods regering en de plaats van de boze

Natuurlijk geeft het een **schok**, als je leest dat de boze geesten in je lichaam bezig zijn. Vooral als je zelf **ziek** bent, **kan** dat vragen **oproepen**. Ik merkte dat sommige mensen dat ervaren alsof er een vraagteken bij hun **omgang** met God wordt gezet. 'Geef ik dan ruimte aan de duivel? ik wil juist, ook in mijn ziekte, aan de **Here** vasthouden'.

Het is absoluut niet mijn bedoeling om de suggestie te wekken, dat ziekte daarmee altijd een straf op **een** bepaalde zonde is. Integendeel. We weten uit de geschiedenis van Job, dat iemand juist heel godvruchtig leven kan, terwijl zijn leven geteisterd wordt door de ergste rampen. Maar juist de geschiedenis van Job laat zien, dat in die rampen wel de duivel aan het werk is. Het

kwaad komt niet rechtstreeks bij God vandaan. Het is de duivel die probeert om Gods goede schepping om te keren. Hij rukt het leven uit zijn **voegen**. Daar heeft **Job** alles van gemerkt.

Maar **het** is wel de Here die daar een bepaalde ruimte voor geeft. Daarom **belijden** we ook dat alle dingen uit Gods Vaderhand ons ten deel vallen, **ook ziekte, onvruchtbaarheid**, armoede en allerlei andere tegenslagen (zondag 10). God ziet niet werkeloos toe, hoe het **kwaad** bezit neemt **van** zijn **schepping**. Hij geeft het een plaats en **gebruikt** het op Zijn **weg** naar het triomfantelijk einde. Maar laten we niet vergeten, dat dat triomfantelijke einde nog voor ons ligt. Er is echt uitzicht op de overwinning, maar er moeten nog vijanden **verslagen** worden. De laatste vijand is de dood. En daar moeten we immers ook **de** naam van de duivel **bij** noemen!

De macht van de boze en de macht van Christus

Daarmee is de aanwezigheid van de duivel in ons leven dus heel reëel. Wij hebben hem in deze wereld gelaten. **Daar** kan hij nu zijn afbrekende werk doen. Het is de Here Zelf die ons daar op leert te letten. Bij Job wordt dat dus duidelijk. Maar ook de Here Jezus Zelf legt dat verband tussen het **werk van** boze geesten en bepaalde ziekten. In het begin van het **Marcusevangelie** **speelt** dat bijvoorbeeld een **belangrijke** rol (zie o.a. Marcus 1 : 27, 34).

Maar daar merk je juist, dat Hij het zien laat, om het volle licht te laten vallen op zijn eigen reddende verschijning. De mensen komen met

allerlei noden naar Hem toe. Ze leggen hun zieken aan Zijn voeten. Van alle kanten komen ze om hulp. En de Here Jezus is ook een echte Helper. Maar hij laat Ben, hoe groot de nood is, waaruit Hij verlost. Hij iaat de wortel van alle ziekte en kwalen zien. Wij hebben door onze zonde de duivel met zijn boze geesten in deze wereld gelaten. En Hij leert ons die tegenstander niet te onderschatten. Hij heeft zijn koninkrijk goed georganiseerd. Daarom is hij een sterke tegenstander (vgl. Marcus 3 : 23-27). Maar juist zo valt het volle licht op de grote redding die Christus brengen komt. Hij dringt het huis van de sterke binnen en Hij bindt hem (vers 27).

Nederig, ootmoedig, afhankelijk

Het is denk ik belangrijk om dit verband vast te houden. Juist als je beseft dat de duivel met zijn boze geesten bezig is, zie je veel duidelijker hoe nodig je de nabijheid van Christus hebt. Wij hebben zelf geen tegenweer. Maar voor ons strijdt een sterke Heer! Dat inzicht is ook van belang voor de manier waarop je omgaat met ziekte en moeiten in je leven. Juist als wij beseffen dat we zelf de duivel in deze wereld gelaten hebben, kan ons nederig en ootmoedig houden als we hem in ons eigen leven aan het werk zien. Maar dat maakt je tegelijk des te meer afhankelijk van Hem die je uit de macht van de duivel verlost. Dat is de ervaring van veel mensen, die beproefd worden in ziekte, rouw en verdriet. Dat zijn dingen die van oorsprong niet bij het leven passen, zoals God het geschapen had. Daarom zien we daar ook de macht van het kwaad en van de boze in. Maar tegelijk vlucht je daardoor des te meer naar Hem bij wie je leven veilig is.

Verlos ons van de boze

Daarmee is denk ik ook al iets over dat tweede element gezegd. Als het

dan boze geesten zijn, langs welke weg vinden we dan genezing. Moet ik bidden of moet ik naar de dokter?

Op die manier is het natuurlijk een vals dilemma. We hoeven niet tussen die twee te kiezen. Maar intussen kan voor je gevoel er toch wel iets van een bepaalde tegenstelling in zitten. Als zodanig is het een probleem, dat ook van het zendingsveld bekend is. Mensen die nog niet met het christendom bekend waren en ook de westerse cultuur niet kenden, leefden vaak in grote angst voor allerlei boze geesten. Al-lerlei ziekten en ook de dood schreven zij toe aan de macht van zulke geesten. En dat kon gepaard gaan met een soort fatalisme: Als je eenmaal in de macht van zo'n boze geest bent, kan niemand je meer helpen.

Voor zulke mensen was het een wonder om te zien, hoe een blanke verpleegster of een dokter met een simpel spuitje of met wat medicijnen de ziekte kon overwinnen. Een westerling is dan ook geneigd daarbij te zeggen: 'Dat boze geesten macht hebben, dat is maar onzin. Je moet gewoon een goede gezondheidszorg opzetten'. Toch is dat natuurlijk niet waar.

Er is meer aan de hand als wij medicijnen innemen. Het zijn middelen die God gebruiken wil om Zijn schepping te laten functioneren m-als Hij dat bedoeld heeft. Maar iedereen weet dat dat niet automatisch gaat. Er zijn genoeg gevallen, waarin medicijnen helemaal niet helpen. En voor ons allemaal komt ook de dag dat geen enkel medicijn meer helpt.

Als wij dus medicijnen innemen bidden we tot God of Hij die middelen zegenen wil. En in dat licht heb ik over de engelen geschreven. Als de knechten van God die doen wat Hij beveelt. Die om zo te zegen die zegen van de Here in ons leven tastbaar mogen maken in een herstellende gezondheid.

ik denk &t juist zo alles op zijn plaats komt te stam. Het is geen kwestie van kiezen: op je knieën of

naar de dokter. Wie alleen op de knieën gaat slaat iets over in de manier waarop God deze schepping regeert. Hij geeft middelen, die in Zijn hand, en door de handen van Zijn knechten effect hebben in ons leven.

Wie alleen naar de dokter gaat slaat ook iets over. Hij ziet alleen de middelen maar beseft niet tegen welke ernstige achtergrond God die middelen inzet.

Ik denk juist dat we bij de Here Jezus heel goed kunnen zien hoe die twee volkomen in elkaars verlengde liggen. Hij genas alle kwaal en ziekte. Maar Hij vond het verschrikkelijk als je niet méér in Hem zag dan de wonderdokter. Hij is gekomen om het leven tot in de wortel te genezen. Hij geneest al onze ziekten, vergeeft al onze ongerechtigheden en verlost ons leven van het graf (Ps. 103). Natuurlijk is dat voor een deel nog toekomstmuziek. Zolang hebben we het dan ook nog hard nodig om te blijven bidden: Verlos ons van den boze. Dat is een gebed dat hoort bij het uitzien naar de verlossing van ons lichaam.

KUYPER: NABIJ GOD TE ZIJN

Over: Omgang met God 3

Zijn bijnaam 'Abraham de geweldige' doet het niet vermoeden, maar Abraham Kuyper kende uit ervaring de intimiteit en innigheid van de binnenkamer als geen ander. Wie verder wil komen in de Omgang met God kan ook terecht bij deze gereformeerde theoloog. Kuyper was een mysticus.

De evangelical Richard Lovelace heeft er in zijn boek *Dynamics of Spiritual Life* op gewezen dat Kuyper's theologie een krachtige ervarings-kern kende ('Kuyper himself incorporated a powerful experiential core in his theological outlook'). Lovelace ziet hier een tegenstelling met het karakter van de latere Vrije Universiteit te Amsterdam, die soms bepaald werd door een bepaalde mate van aversie tegen christelijke ervaring, een reactie op de excessen van het Nederlandse Puritanisme. Kuyper kende die afkeer dus niet. Hij had weet van de ervaring van het geloof. Hij kende uit eigen ervaring de Verborgene Omgang met God. Kuyper was een mysticus.

Dat vindt ook de dogmaticus B. Wentzel. In het vorig jaar verschenen deel 4a van zijn Dogmatiek (het deel gaat over de Heilige Geest) noemt hij, schrijvend over de theoloog Van Ruler, Abraham Kuyper een mysticus. 'Van Ruler herinnert in menig opzicht aan A. Kuyper sr., evenals hij een Geest-dragers en Geest-doordenker, meditatieschrijver, taalkunstenaar, mysticus en cultuurtheoloog.' En al eerder in zijn boek schreef Went-

zel: 'Kuyper was blijkens zijn vele meditaties (een spiritueel hoogtepunt in zijn uiterst gerijpte leven) en andere getuigenissen een bevindelijk type, een ervaringstheoloog, die dicht bij zijn God leefde en kracht putte uit de Heilige Geest.' Kuyper was een mysticus. Die bewering vraagt wel om enige toelichting. Die toelichting geef ik door eerst aandacht te vragen voor het mediteren en de meditatie, door vervolgens kort in te gaan op de term mystiek en door tenslotte iets van Kuypers mystieke meditaties door te geven.

Mediteren

Abraham Kuyper maakte gedurende een groot aantal jaren van zijn leven elke zondag een paar uur vrij om een meditatie te schrijven. Hij schreef er niet minder dan zo'n zesentwintighonderd. Ze verschenen in De Heraut en daarna ook in gebundelde vorm.

De theoloog V. Hepp heeft geschreven dat er misschien tijden zullen aanbreken, dat Kuypers theologisch-wetenschappelijk werken alleen nog maar door theologen zullen worden geraadpleegd, maar dat

Achtergronden

zijn meditaties onder het Gereformeerde volk vele eeuwen lang een blijvende bron van zielsgenot zullen zijn. En die voorspelling lijkt uit te komen (hoewel ik de indruk heb dat ook de theologen de werken van Kuyper al niet meer lezen). Dit artikel is er een teken van. Maar het valt ook te illustreren aan de herdruk in Amerika uit 1993 van meditaties van Kuyper: *la The Shadow of Death*. Het gaat om een

A. Kuyper

vertaling van Kuypers *In de schaduw des doods* uit 1893. Peter Y. de Jong schreef een voorwoord bij die uitgave, waarin hij ingaat op het mediteren en de meditatie. Het mediteren is een zaak die in de Schrift veel voorkomt. Izaäk ging vaak 's avonds het veld in om te mediteren. De Israëlieten worden er voortdurend aan herinnerd om de machtige daden van God in herinnering te roepen. God zegt tegen Jozua: 'Dit wetboek mag niet wijken uit uw mond, maar overpeins het dag en nacht' (Jozua 1 : 8). In de eerste Psalm wordt van de rechtvaardige gezegd dat hij 'aan des

HEREN wet zijn welgevalien heeft, en diens wet overpeinst bij dag en bij nacht' (Psalm 1 : 2). Van Maria wordt gezegd: 'Zij bewaarde al deze woorden, die overwegende in haar hart' (Lukas 2 : 19). En w zijn er talloze plaatsen in de Schrift waar tot uitdrukking komt dat het bewaren, het liefhebben, het overdenken en overpeinzen overwegen van Gods Woord een belangrijke plaats moet innemen in het geestelijke leven van een gelovige. Want daar rust zegen op (Psalm 1 : 3). Dat is nu mediteren. En dat is meer dan alleen maar bijbellezen, en meer dan alleen maar je bijbelkennis vergroten, en meer dan bijbelstudie. Mediteren is biddend en betrokken en in de sfeer van de Omgang met God de Woorden van God overwegen en proeven en ernaar luisteren. 'Smaakt en ziet dat de HERE goed is; welzalig de m die bij Hem schuilt' (Psalm 34 : 9).

Meditaties

Nu is mediteren niet gemakkelijk. Er is rust voor nodig, en tijd, en concentratie. En dat moet je leren. En daarom is het ook goed wanneer mensen daarbij geholpen worden. En dat kan heel goed door middel van meditaties. Meditaties zijn in dit geval dan geschreven overwegingen bij bijbelteksten. Nu is de ene meditatie de andere niet. Wie de rubrieken 'Meditatie(f)', (andere namen zijn natuurlijk ook mogelijk) in de verschillende kerkelijke bladen bekijkt, kan grote verschillen ontdekken. De ene meditatie heeft het karakter van een samengevatte preek. Een andere biedt een stukje exegese. Weer een andere is gevuld met persoonlijke invallen van de schrijver. En een vierde bevat aantekeningen bij een actuele gebeurtenis. Maar het komt maar weinig voor dat een meditatie werkelijk de naam meditatie verdient. En dat is het geval bij een in de toonzetting van de Omgang met God geschreven tekst die is ontstaan in een meditatief proces en die de lezer uitnodigt tot persoon-

lijk verder-mediteren en het zoeken van (de Omgang met) God. Zulke meditaties schreef Abraham Kuiper. Vooral in de bundels Nabij God te zijn (en tot deze bundels beperk ik me hier verder). De meditaties die hij hier geeft zijn in hoge mate bevindelijk, spiritueel, mystiek. Ze zijn geschreven door een godvruchtig mens, die de hoogten en de diepten van de Omgang met God uit ervaring kende. Ze zijn geschreven door een mysticus.

Mystiek

De term mystiek valt. En dat lijkt op het eerste horen gevaarlijk. Want is er in de mystiek niet per definitie sprake van een uitwissen van de grens tussen Schepper en schepsel? En heeft mystiek niet alles te maken met vergoddelijking van de mens, met pantheïsme en zelfrechtvaardiging, met de onmiddellijke werking van de Heilige Geest? Het valt niet te ontkennen dat er zulke mystiek bestaat. En het valt ook niet te ontkennen dat er in de christelijke traditie zulke mystiek gevonden wordt. Maar in de christelijke traditie en in de gereformeerde traditie is ook 'ware mystiek' te vinden. (Ik kom in het volgende artikel, over 'Schilder en de ware mystiek', op dit onderwerp terug). Bij Kuiper vinden we die ware mystiek, verdicht in meditaties.

Mystieke meditaties

Kuiper is zich ook heel bewust van de gevaren op de weg van de mystiek. In zijn Voorrede op Nabij God te zijn schrijft hij dat de hier gebundelde meditaties de 'Verborgene Omgang' met het Eeuwige Wezen raken: het gaat om overpeinzing van mystieke stof. 'Evenals al wat zich in de diepte der Mystiek waagt, school ook hier in de overpeinzing ontegenzeggelijk gevaar. Zoo neigt vanzelf de ziel, die God zoekt, er toe, om de grens, door het 'nabij' God gesteld, te overschrijden, en tot in het wezen Gods te willen indringen. Voor dit gevaar

was het oog van meet af open, en ik meen er aan ontkomen te zijn.' Er is echter ook nog een ander gevaar: 'omgekeerd mocht de vreeze voor deze afdoling niet terughouden van die innigheid der gevaarwording en die geestelijke warmte, die dan eerst onze ziel verkwikt, als gevoel opgewekt is en verbeelding wakker wordt. Enkel denking is de overdenking niet. Ze is nog iets anders, en juist dat andere is (...) onafwijsbare zielsbehoefte.' Kuiper waarschuwt voor een intellectualistische veruitwendiging van ons vroom-zijn, ons geloven, ons belijden. 'Het denken schiet dan keurig belijnde en fijn gehoekte, schitterend-doorzichtige ijskristallen, maar onder dat ijs vloeit zoo licht de stroom van het levende water weg.' Zijn meditaties over het zijn van de ziel nabij God bedoelen dan ook 'de ziel van het afgetrokken in leer en leven naar het wezen der religie terug te trekken; bedoelen haar, bij alle waardschatting van het scheikundig ontleden der geestelijke wateren, terug te leiden naar de levende Bron zelve, waaruit de wateren vlieten.' Naast diep-bevindelijken mystiek zijn Kuipers meditaties ook nog eens juweeltjes van taalkunst. Kuiper was een taalkunstenaar. Hij speelt met woorden, en vooral met beelden: hij neemt ze op, weegt ze, proeft ze, kijkt ernaar. Het is ook Kuipers beeldspraak die zijn meditaties tot op vandaag levend houden.

Iets van dit alles wil ik laten zien door Kuiper zelf aan het woord te laten. Uit Nabij God te zijn kies ik voor de eerste meditatie in de eerste bundel en de laatste meditatie in de tweede bundel. Ik citeer enigszins vrij.

Nabij God te zijn

In de eerste meditatie, bij Psalm 73 : 28, maakt Kuiper een onderscheid tussen liefde voor God hebben, en God liefhebben. (Tussen haakjes: dat is precies dezelfde onderscheiding als die van J.I. Packer

tussen kennis over God en kennis van God!)

Liefde voor God te hebben is iets heel anders, iets veel zwakkers, dan te **kunnen** zeggen: ik heb God lief. Lief & voor God kan hoog van zin, kan ernstig zijn; kan zelfs tot een **ontvonken** van heilige **geestdrift** in staat zijn, zonder dat de ziel nog **gemeenschap** met de Eeuwige verwierf, zonder dat er nog sprake kwam van een verborgen **omgang** met God; zonder dat de hoge God nog zijn God werd; zonder dat de ziel het m g als in hartstocht **uitriep**: God heb ik lief.

Als het uit de ziel weerklinkt: **God heb ik lief!** dan wordt de idee, dan wordt het begrip, dan wordt het **wezen** van het Eeuwige Wezen **verpersoonlijkt**. Dan wordt die **Goal** **em** Herder die ons leidt, een Vader die ons geestelijk **genereerde**, een Bonds God met wie we in bond staan, een Vriend die ons zijn vriendschap biedt, een Heere in Wiens dienst **we staan**, de God onzes **vertrouwens**, niet meer alleen God, maar onze God.

Zo kunt ge lange jaren liefde voor God hebben gehad, maar zonder dat ge God nog **kendet**. Dat **kennen** van God komt eerst, als de liefde voor God een persoonlijk karakter begint aan te nemen; als ge voor het eerst op uw levensweg God ontmoet hebt; als de Heer u een Ik tegenover uw ik is geworden is; als God en gij in een bewuste, levende, persoonlijke, bijzondere relatie zijn getreden. Hij uw Vader, gij zijn kind. Niet maar één van de kinderen van God, neen, zijn kind op een **eigen wijs**, in een persoonlijk verband, weer anders dan andere kinderen Gods. De **intienste** gemeenschap die zich in hemel of op aarde denken iaat. Hij uw Vader, uw Herder, uw Zielsvriend en uw God!

Kuyper weet dat er veel mensen zijn die dat niet uit ervaring kennen, maar er wel naar verlangen. Mensen die verlangen naar geestelijke groei in de diepte, die heim-

wee naar God hebben.

En dat heimwee kan voorbereiden op hoger. Want als het tot een **ontmoeting met God** zal komen, gaat het van beide zijden. God komt tot hem, en hij komt tot God. Eerst van verre. Dan al naderbij. Tot uiteindelijk **alle afstand** wegvalt. En dan is de ontmoeting er. Een ogenblik van nooit uit te spreken **volzalieheid**. Nabij is vlakbij God, zodat uw oog Hem ziet, uw hart Hem **ge**waar wordt, uw oor Hem hoort en al wat tot **dusver** scheidde wegviel. Nabij op één van deze twee wijzen: of doordat gij u als **opgetrokken** voelt in de hemelen, of doordat uw God uit de hemelen **neerdaalde**, en u **opzoekt** waar gij zijt, in uw verlatenheid, in uw kruis, of bij uw **levensvreugde**, die uw deel werd. Dat 'nabij', het spreekt uit, dat er, o zo veel is, dat scheiding **tussen u en uw God maakt**. Zo overveel, waardoor gij dan weer alleen staat, eenzaam zijt, en n verlaten gevoelt, doordat uw God weer van u weg is, of gij **weg** zijt van uw God. Maar dat ge daar geen rust bij hebt, dat ge dit niet uit kunt houden. Dat dan alles weer in u naar Hem trekt. Tot wat **scheidde**, weer wegviel. En dan komt de **ontmoeting** weer, dan is Hij weer nabij u gekomen, en weet gij weer nabij uw God te wezen.

Dorsten naar God

In de laatste meditatie van de tweede bundel, bij Psalm 42 : 2, vinden we de volgende passages:

Geen meer dun twintig eeuwen hebben de **goudglans** van het **onsterfelijk** lied, ons in Psalm 42 toegekomen, kunnen verdonkeren, en, bij al de bittere **vervreemding** van God, die in brede **kring** thans het leven kentekent, stemt ook nu nog onverdeeld de lof van de priesters der kunst met de **zielstoon** van de **gekochten** des Heeren samen, om de zang van het hert dat schreeuwt naar de waterstromen' hoog te stellen boven alle andere

lyriek, waarin het heimwee van ons **menselijke hart** roept naar de Oorsprong van ons leven.

Wat hier zo machtig aangrijpt is de passie, die in heel deze psalm trilt, de hartstocht, die heel dit heerlijk lied zwellen doet.

'Nabij God te zijn' is onze **zaligste gewaarwording**, en, tegen verleiding en verzoeking in, kan onze bijna bezwene ziel zich toch van de wereld af- en naar God toewenden, naardien een stem van binnen ons toefluistert, dat wie God verzaakt, de vrede in **eigen hart** verstoort.

'Alzo schreeuwt mijn ziel naar God! Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God!' Dat levende is hier **natuurbeeld**. Er is water dat **stilstaat**, dood is, **moerassig** wordt en **bederft**, en daarom ongeschikt is om het levensbloed van mens en dier te verfrissen. Daarom schreeuwt het hert niet maar naar water, maar naar de **waterstromen** d.i. naar het frisse, kletterende, stromende water dat leeft.

En zo, roept de zanger, 'schreeuwt mijn ziel, ja dorst mijn ziel, naar de levende God'. Niet naar een belijdenis van God, niet naar een voorstelling van God, niet naar een **herinnering** van God, niet naar een **Goddelijke** majesteit, die ver van de ziel, als een God in woorden of **phrasen** tegenover haar staat, maar naar God zelf, naar God in zijn heilige **uitstorting** van kracht en genade, naar God die leeft, die in zijn leven zich naar u **toebe**weegt, met zijn leven u doortintelt, en in heilige liefdebetoning, zich als levende God aan u en in u openbaart.

Gij gevoelt het, hier valt weg alle **geleerdheid**, alle **dogma**, alle **formule**, al wat **uitwendig** en **afgetrokken** is, al wat in woorden zich overgiet, om in her woord te **verdorren**. Het is niet uw begrip, niet uw verstand, niet uw denken, niet uw redeneren, zelfs niet uw belijden, dat hier de dorst kan stillen.

Het heimwee gaat naar God zelf uit, tot ge in de koestering van uw ziel, de **warmte** van zijn Vaderhart

aan uw eigen hart gevoelt. Het is niet de Naam van uw God, maar God zelf dien uw geest begeert, en niet derven kan, God zelf in zijn levensuitstraling, en het is die uitstraling van zijn leven, die u doortintelen moet, en tot in het bloed van uw ziel moet worden opgenomen.

Afronding

Wie verlangt naar geestelijke groei en verder wil komen in de Omgang met God, kan heel veel leren van Kuyper. Maar zijn meditatiebundels liggen wel uit de band (of nog erger: bij oud papier). Er is in onze gereformeerde traditie als het gaat om het nadenken over onze Omgang met God inderdaad veel materiaal voorhanden, maar het gaat niet aan om gemeenteleden anno 1990 te verwijzen naar publicaties van rond de eeuwwisseling. Eigentijdse Schriftoverdenkingen zijn er genoeg. Maar echte meditaties, die zijn geschreven in de sfeer van de Omgang met God en die de lezer brengen in de sfeer van de Omgang met God, vind ik maar zelden. Maar dat kan natuurlijk ook aan mijn beperkte gezichtsveld liggen.

Volgende week: 'Schilder en de ware mystiek':

Aantekeningen:

- A. Kuyper, *Nabij God te zijn*. Meditatiën, Kampen 1908 (twee delen).
- Richard F. Lovelace, *Dynamics of Spiritual Life*. An Evangelical Theology of Renewal, Exeter 1992 (oorspr. 1979). Het gegeven citaat is te vinden op p. 181.
- B. Wentsel, *De Heilige Geest, de kerk en de laatste dingen*. De persoon en het werk van de Heilige Geest. Dogmatiek deel 4a, Kampen 1995. De door mij aangehaalde opmerkingen van Wentsel zijn te vinden op p. 824 en p. 883.
- De opmerking van V. Hepp is te vinden in *De Reformatie* 1 (1920-1921) nr. 7: 'Het geheim van zijn kracht school volgens ons in zijn diepe, geloovige mystiek. (...)

Kuyper was een mystieke figuur, die met Augustinus, Thomas à Kempis, Pascal op één lijn kan worden gesteld. Misschien breken er tijden aan, dat zijn theologisch-wetenschappelijke werken hoofdzakelijk door godgeleerden van professie zullen worden geraadpleegd, dat zijn staatkundige geschriften slechts door een beperkten hinh van mannen zal worden nageslagen, maar zijn meditatieën zullen onder het gereformeerde volk een blijvende bron van zielsgenot zijn, vele eeuwen lang.'

- P.Y. de Jong, Foreword, in: A. Kuyper, *In the Shadow of Death. Meditations for the Sick-room and at the Sick-bed*, Audubon 1993.
- De titels van Kuypers meditatiebundels zijn: *Honig uit den rotssteen* (I: 1880, II: 1883), *Dagen van Goede Boodschap* (I-IV: 1887-1888), *Gomer voor den Sabbath* (1889), *Voor een Distel een Mirt* (1891), *In de schaduw des doods* (1893), *Als gij in uw huis zit* (1899), *Zijn uitgang te Jeruzalem* (1901), *In Jezus ontslapen* (1902), *Vier uwe vierdagen* (1904), *Nabij God te zijn* (I-II: 1908).
- In het 2000ste nummer van *De Heraut* (21 mei 1916) schreef Kuyper een meditatie over de meditatie. Ik geef het begin ervan door: 'Een Meditatie is iets heel anders dan een leerstellig betoog, en verschilt geheel van een Schriftuitlegging. Gaat ge mediteeren, dan trekt ge u uit uw gewonen gedachtengang in het heilige terug. Ge scheidt u er niet mee af van de wereld, maar werpt u toch niet meer zoo klakkeloos op de werkelijkheid, waarmee ze zich anders aan u opdringt. Los iaat ge de wereld dan in uw Meditatie wel niet, maar ze wordt u bijzaak, terwijl hoofdzak in & Meditatie eeniglijk is en blijft het u inleven met uw gewaarwordingen in de gemeenschap met het Eeuwige Wezen. In de Meditatie legt de ziel aan

de wereld het zwijgen op, om alleen wat God tot de ziel spreekt, te beluisteren.'

- Ik wijs er ook nog op dat Kuyper zelf over mystiek (en mysticisme) schreef in: *Drie kleine vossen*, Kampen 1901, 45-74. Overigens is hier ook inhoudelijk de driedeling Leer, Omgang, Leven terug te vinden: Kuyper bespreekt achtereenvolgens het intellectualisme, het mysticisme en het practicisme als de drie kleine vossen die de wijngaard (het kerkelijk leven, het leven met God) kunnen bederven.
- Er is in onze kring voorzover ik weet niet zo veel over meditatie geschreven, maar zeker mogen hier niet onvermeld blijven de bijdragen van prof. H.M. Ohmann (Mediteren wij nog wel? in: *Nederlands Dagblad* van 11 maart 1989) en ds. T.S. Huttenga (Moe-ten gereformeerden mediteren?; Mediteren hoeft je niet alleen; Alleen zijn met God; Mediteren: mooi, maar... in: *De Gereformeerde Kerkbode* van het Noorden van 10, 17 en 24 november 1995 en 17 mei 1996). Ook aardig is het (ai wat oudere) gegeven dat K. Schilder in zijn lijfblad artikelen van ds. Kruyswijk uit Hilversum overnam over 'Meditereen' (*De Reformatie* 10 (1929-1930) nrs. 17, 18, 20 en 21).

WANNEER IS ONDERWIJS GOED?

G.J. van Middelkoop

Kwaliteit in soorten

Wanneer geeft een school goed onderwijs? Op die vraag kun je verschillende antwoorden geven. Je kunt letten op de resultaten van de eindexamens. Hoe groot is het percentage geslaagden? Wat zijn de gemiddelden voor de verschillende vakken? En hoe verhouden die zich tot de landelijke gemiddelden? En hoe gaat het in de jaren voor de examenklas? Hoeveel leerlingen blijven er zitten? Helpt dit doubleren, of is het een begin van erger? Lukt het de school om het overgrote deel van haar leerlingen uiteindelijk toch een diploma mee te geven? Als de examenresultaten goed zijn en de leerlingen zonder al te veel zittenblijven met een diploma de school verlaten, heeft de school een goed rendement, zoals dat heet. Mag je dan zeggen dat de school goed onderwijs heeft gegeven? Of willen we pas over echt goed onderwijs spreken, wanneer naast goede resultaten die meetbaar zijn, ook andere zaken hoog staan aangeschreven in de school? Wanneer de leerlingen daar echt gekend worden en er individuele belangstelling ontmoeten voor hun totale persoon? Wanneer docenten een pedagogische betrokkenheid tonen in de onderlinge omgang en in de beoordeling? Wanneer de identiteit van de school het onderwijs een eigen kleur geeft? Wanneer de vrijheid van onderwijs optimaal gebruikt wordt en binnen de wettelijke kaders een eigen onderwijs wordt opgezet op grond van eigen ideële uitgangspunten?

Overheid en kwaliteit

Het beleid van de overheid is sinds

de jaren tachtig sterk gericht op verhoging van de kwaliteit van het onderwijs. Dan moet je denken aan zaken als rendement en aansluiting. Aansluiting tussen de verschillende schooltypen. Maar ook aansluiting tussen onderwijs en samenleving. Als in de maatschappij van alles verandert, moet dat ook gevolgen hebben voor hoe de school haar leerlingen aflevert. Dat kan nog van alles betekenen, maar meestal gaat het dan toch om de kwaliteit van het eindproduct, de leerresultaten. Dat betekent: Back to basics! Terug naar de meest wezenlijke taak van de school: de kennisoverdracht.

Meten & wegen?

Mensen die al jaren streefden naar vernieuwing van onderwijs, zijn daar niet blij mee. In de jaren voor deze wending was de belangstelling voor andere doelen in het onderwijs net zo mooi gegroeid. Er was meer oog gekomen voor de leerling in zijn geheel. Het smalspoor dat alleen op goede cijfers koerste was verlaten. Tegenover het rendementsdenken stellen ze: je kunt dingen meten en je kunt ze wegen. Onderwijs moet je niet zien als een industrie met meetbare productiviteit, maar als een creatief proces dat betekenis heeft voor jonge mensen tijdens hun opgroeien. Het gaat dan om een vormingsproces, dat het innerlijk van de kinderen raakt. Je hebt het dan wel over een kwaliteit die niet meetbaar is. Maar die toch heel veel gewicht heeft.

Niet bij kennis alleen

In het denken over basisvorming

liggen de accenten sterk bij de maatschappijen de leerstof. Het onderwijs moet de leerlingen vooral toerusten voor hun functioneren in arbeid en beroep. Het gevaar bestaat, dat leerstof die daarvoor niet dienstig is, ondersneeuwt. Dan dreigt versmalling en verarming. Maar onderwijs moet meer zijn dan opleiding het mag ook vormende waarde hebben. Dat komt aan de orde in een boekje dat de Besturenraad Protestants Christelijk Onderwijs in 1992 uitgaf. Het heet Niet bij kennis alleen, de toekomst van het christelijk onderwijs in de Nederlandse samenleving. Het is samengesteld door een vrij zware studietoelcommissie; schrijvers waren vooral prof. dr. D.Th. Kuiper en dr. H. Klifman. Het blad van de besturenraad Inkom besteedde veel aandacht aan het boekje. Om het ook in brede kring te laten bespreken, werden discussievragen bijgevoegd.

Is er nog plaats voor afzonderlijk christelijk onderwijs, vraagt dit rapport. Christelijk onderwijs in zijn gangbare vorm wordt vaak ter discussie gesteld. Zowel naar inhoud (de vraag naar de identiteit) als naar organisatievorm (de inbedding in een 'verzuild' systeem). Vroeger leidde een verschil in levensbeschouwing tot een verschil in handelen en een verschil in organisatie. Nu de levensbeschouwing meer een privézaak wordt, lijkt de reden voor afzonderlijk optreden in het zakelijke vlak te verdwijnen. Er is een sterke tendens naar 'veralgemening'. Maar toch: ook nu we het station van de ontzuiling voorbij zijn, bestaat er nog steeds een vitale behoefte tot een verdere ontwikkeling van christelijke traditie, zij het in een vorm die past bij de mo-

derne tijd. Er is toekomst voor (protestants-) christelijk onderwijs ook in een **samenleving**, waarin de verzuiling verdwijnt.

Drievoudige kwaliteit

De christelijke school levert volgens Niet bij kennis alleen haar eigen bijdrage aan het onderwijs in Nederland. Ze streeft daarbij drie soorten kwaliteit na.

Ze wil voldoen aan de wettelijke regels en wil daarbij het hoogst mogelijke niveau bereiken. Dat noemt het rapport de **onderwijskwaliteit**. In de tweede plaats spant de school zich in voor opvoeding en **vormingskwaliteit**. De christelijke school verankert deze beide elementen, **onderwijskwaliteit** en de **vormingskwaliteit**, in haar visie op de werkelijkheid die geïnspireerd is door Jezus Christus; dat is de **levensbeschouwelijke kwaliteit**. De **identiteit** van de christelijke school ligt in deze kwaliteit-in-drievoud. Het zijn niet drie **afzonderlijke dingen**. Ze hangen met elkaar samen en vormen een eenheid in het onderwijs. Het concrete programma van de christelijke school is dan de uitwerking van deze identiteit in de dagelijkse **praktijk** van het onderwijs.

Deze gedachte van een drievoudige kwaliteit lijkt een heel goede greep. Hoe wordt ze nader uitgewerkt?

In het licht van de openbaring

De christelijke school gaat uit van het geloof, dat de openbaring van God in Jezus Christus de feitelijke diepste betekenis van de werkelijkheid laat zien.

Deze levensbeschouwelijke overtuiging heeft grote betekenis voor de inhoud van je onderwijs. En ook voor de opvoeding en vorming die je je leerlingen geeft. Onderwijs, opvoeding en vorming vinden niet plaats in het luchtledige. Maar in samenhang, de context, van de si-

tuatie waarin we vandaag leven. De context van een samenleving, waarop de school haar leerlingen voorbereidt.

Aan de ene kant speelt die voorbereiding in op wat de samenleving vraagt. Aan de andere kant is ze ook kritisch. Dat kritische komt voort uit het geloof in het Koninkrijk van God, dat andere dingen vraagt dan de samenleving waarin we verkeren. En dat geeft een vruchtbare spanning. De christelijke school geeft haar onderwijs niet alleen met het oog op de werkelijkheid mals ze is, maar ook met het oog op de werkelijkheid die eenmaal al zijn.

Jammer genoeg werkt Niet bij kennis alleen verder niet uit wat het met de levensbeschouwelijke kwaliteit precies bedoelt. De formuleringen blijven wat vaag en voor meer dan één uitleg vatbaar. Daarom lijkt het erop, dat het rapport op zijn minst openheid biedt voor wat wel 'de moderne theologische visies' werd genoemd. De vermelding van Boerwinkel, Gilhuis, Berkhof, Wigmans en Van de Beek versterkt dat vermoeden. En dat is jammer. Het is mooi te spreken over het Rijk van God, maar bedoelt men dan ook wat de bijbel daarvan zegt?

Onderwijskwaliteit

De christelijke school gaat uit van de openbaring van God – wat dat dan ook precies betekent voor de schrijvers van Niet bij kennis alleen. Voor & inhoud van het onderwijs betekent dit, dat je pas ziet wat je kennis – met al haar consequenties – waard is, binnen de verantwoording aan & Schepper van hemel en aarde. Welke plaats krijgt ze in het leven? Voor welk doel wordt ze gebruikt? Is ze geïntegreerd in een zinvol geheel? Dat zou wel eens kunnen betekenen, dat vanuit het perspectief van het Rijk van God andere kennis en andere vaardigheden belangrijker zijn dan die welke nu in het leer-

plan terechtkomen met een beroep op het belang dat ze voor de maatschappij hebben.

De kennis die je opdoet, is vaak maar een instrument. Maar hoe gebruik je die instrumenten? In welk perspectief ben je ermee bezig? Ethisch en religieus?

De moderne wetenschap beheerst het onderwijs via de leerstof, maar ook in de manier van kijken naar de werkelijkheid. Het gevolg is een overdreven aandacht voor alles wat op redelijk denken is gebaseerd. Alles wat rationeel verklaarbaar is, is 'waar' en boven elke twijfel verheven. Het christelijk onderwijs wu echter ook andere kenbronnen moeten erkennen en cultiveren: gevoelens, intuïtie, handelen, innerlijke stilte, symbolen en verhalen. De werkelijkheid waarin we leven en ons mens-zijn kennen veel aspecten. Die veelzijdigheid kun je alleen bereiken vanuit een veelheid van toegangen en vanuit een opvatting van waarheid die zich niet tot de relationele beperkt.

Kwaliteit van opvoeding en vorming

Bij opvoeding en vorming gaat het om de waardering van de kennis. En van de samenleving zoals die is en zoals ze zou moeten zijn, zo laten we.

In opvoeding en vorming wordt de leerling niet gekneeld of gemanipuleerd. We zullen de leerling als zelfstandig persoon moeten respecteren. En dat zo, dat de eigen ontwikkeling van de leerling optimale kansen krijgt. Hij is naar Gods beeld geschapen en wordt geroepen tot mondigheid en eigen verantwoordelijkheid tegenover God. Juist omdat de mens beeld van God is, moet de vrijheid van het individu worden gerespecteerd. Dat betekent, dat opvoeding en vorming niet anders kunnen zijn dan opvoeding en vorming in dialoog. Van fundamentele betekenis is ook, dat je de leerlingen uitnodigt traditie en eigen ervaring met el-

kaar te verbinden om zo te komen tot een eigen zingeving aan de werkelijkheid.

Scholen zijn pedagogische instituten. De christelijke school heeft als taak en opdracht om voor jonge mensen een houvast te zijn door hen in een duidelijke levensoriëntatie te bieden. Een toekomstperspectief.

Daarbij moet je je leerlingen leren niet te vragen: 'Wat kan ik met mijn vaardigheden en kunde in de wereld bereiken?', maar 'Wat kan God *met mij en mijn capaciteiten?*'

Deze mooie uitwerkingen maken duidelijk, dat de levensbeschouwelijke kwaliteit, de onderwijskwaliteit en de opvoedings- en vormingskwaliteit inderdaad met elkaar verweven kunnen zijn. Terecht heeft het rapport dan ook de titel *Niet bij kennis alleen* meegekregen. Nogmaals: het rapport opent vruchtbare perspectieven!

De programschool

Een meer concrete uitwerking van deze gedachten komen we tegen in de bundel *De verzuiling voorbij, de christelijke school als programschool in primair en voortgezet onderwijs, als Bulletin Extra in 1993* uitgegeven door de *Unie voor Christelijk Onderwijs* (voorheen Unie School en Evangelie).

De gedachte van de programschool houdt in, dat elke christelijke school een kort program opstelt (van een paar velletjes). Hierin zet de school beknopt uiteen, waar zij voor staat als het gaat om de godsdienstige vorming, de pedagogische, didactische en onderwijskundige vormgeving, de leerstof en de beroepsvorming.

Scholen staan voor de opdracht een eigen onderwijsaanbod te ontwikkelen met een eigen kleur, een eigen profiel, een eigen opvatting van wat je met je school wilt (schoolconcept heet dat). Dat moet uitmonden in een helder schoolprofiel.

Geen grondslag, maar programma

We beleven een cultuuromslag en zijn op zoek naar nieuwe kaders. Er is een hernieuwde belangstelling voor waarden en voor levensbeschouwelijke kaders die samenhang brengen. Waarin zoekt de programschool die kaders?

Niet in een grondslag als basis en uitgangspunt voor het onderwijs. Maar in een programma waar je naar toe werkt.

Christelijke scholen, zo lezen we, blijven hun identiteit ontleen aan een beweging van mensen die zich laten inspireren door de bijbel en de christelijke traditie. Maar confessioneel-dogmatische grondslagen kunnen die beweging veelal niet meer karakteriseren. Alstublieft geen grondslagdiscussies meer! Laat betrokkenheid bij de bijbel en de christelijke traditie voldoende zijn. Pluriformiteit is een zegen, niemand bezit alleen de volheid van het heil. Het gaat er in een school niet om bij voorbaat vast te stellen wat er geloofd wordt. Het gaat om een geloofsperspectief dat betekenis heeft voor je taak en voor de cultuur. Het gaat om geloven in relatie tot handelen. Zo'n geloofsinspiratie die betekenis heeft voor het leven, is belangrijker dan het beamen van gefixeerde interpretaties van de bijbel of vastgelegde dogma's. En deze inspiratie moet je vertalen in schoolprogramma's.

Bijbels perspectief

De meeste christelijke scholen hebben een open karakter gekregen. De aandacht verschuift van geloofsleerkwesties naar ethische vraagstukken. Er is een hernieuwde aandacht voor zingeving en spiritualiteit in een samenleving die gedomineerd wordt door nut, effect en doelmatigheid. En naast actieve deelname aan het maatschappelijke economisch leven is er ook een meer kritische benadering van de ontwikkelingen in cultuur en maatschappij.

In de huidige groei missen mensen een eigen oriëntatie en houvast. Er is geen eigen sturend centrum van binnen uit. In die situatie wil de christelijke school ertoe bijdragen dat jongeren een eigen identiteit verwerven, een samenhangend waardepatroon opbouwen en de betekenis van een bijbels perspectief ervaren.

Spiritualiteit

Het gaat op school niet alleen om kennis en vaardigheden, maar ook om de waarden die daarmee samenhangen. We moeten er daarbij voor oppassen, over waarden en normen zo te spreken, dat ze een te beperkt karakter krijgen. Ze staan niet op zichzelf en vormen geen gesloten systeem. Ze stijgen uit boven de werkelijkheid zoals we die zien. Verantwoordelijk maatschappelijk handelen alleen is niet genoeg. Het gaat ook om motivatie daartoe, om geloofwaardig spreken over God en geloof, de religieuze dimensie. Het gaat hier om aandacht voor dat wat onze werkelijkheid overstijgt, voor het transcendente. Het gaat hier om spiritualiteit.

De grote vraag die steeds weer bij je opkomt als je deze dingen leest, is: hoe kun je samen naar één doel als ieder vrijgelaten wordt zijn eigen opvattingen te hebben? Zal een niet nader gedefinieerde 'Bijbelse inspiratie' voldoende belijning opleveren om gezamenlijk de leerlingen houvast te geven en een duidelijke levensoriëntatie te bieden?

N.a.v.D.Th. Kuiper, B. Klifman e.a., *Niet bij kennis alleen, de toekomst van het christelijk onderwijs in de Nederlandse samenleving*, Voorburg, 1992 en *Unie voor Christelijk Onderwijs, De verzuiling voorbij, de christelijke school als programschool in primair en voortgezet onderwijs*, Amersfoort, 1993.

CHRISTELIJK GELOOF CULTURELE IDENTITEIT 3

H. Venema

Evangelisatie en zending

Onze Gereformeerde Kerken vieren dit jaar twee zendingjubilea, namelijk de herdenking van de Synode van Middelburg, honderd jaar geleden, en van het begin van de zending op Irian Jaya, veertig jaar geleden. In de viering van deze jubilea moet de lof aan de Here centraal staan.

Herdenken is God loven. Zonder zijn leiding en hulp is zending onbegonnen werk. Om onder de indruk te raken van Gods daden laat ik u in deze artikelen iets meebeleven van de moeilijkheden waarmee zendingswerkers in hun werk te kampen hebben, met name op het gebied van 'geloof en cultuur'. Door allerlei misverstanden op het gebied van taal, cultuur en leefwereld raken zij maar al te gauw in paniek. Daarvoor in de plaats komt grote verwondering om wat de Here via hun dienst realiseert. De Here laat zijn kerk groeien.

In het vorige artikel heb ik u een korte uiteenzetting gegeven over geloof en identiteit'. Daarna heb ik u twee gebeurtenissen verteld uit het leven van de christenen op Irian Jaya. Uit die concrete voorvallen blijkt dat de kerken op Irian Jaya anno 1996 zich midden in het integratieproces bevinden tussen christelijk geloof en culturele identiteit. Wat het huwelijk betreft willen zij leven naar & norm van Gods Woord, maar ze zijn tegelijk met alle vezels van hun bestaan verbonden aan hun culturele identiteit. In dit derde artikel ga ik u nog drie van die concrete voorvallen vertellen. Daarbij geef ik weer onze reac-

tie vanuit onze westerse leefwereld en een verklaring van hun irianese situatie.

Casus 3: Geloof en magie

Veel teleurstellingen van de zendingswerkers liggen op het gebied van geloof en magie. Die twee passen principieel niet bij elkaar. Wij zijn, terecht, heel stellig in onze uitspraken: wie gelooft, doet niet meer aan magie. Geloof betekent immers voor honderd procent vertrouwen op God! Toch komt het geregeld voor dat bekeerde heidenen na hun geloofsbelijdenis opnieuw hun toevlucht nemen tot magie. De

moed zou je in de schoenen zinken! Wafio, een al wat oudere broeder, sukkelt de laatste tijd met zijn gezondheid. Het begon met een verkoudheid die maar niet wilde overgaan. De ziekenverzorger in de polikliniek heeft hem onderzocht op tbc, maar de uitslag was negatief. Dat was het dus niet. Hij kreeg een penicillinekuurtje mee naar huis. Het zou wel darah kotor zijn.' De medicijnen hielpen inderdaad, althans voor kom-tijd. Want nu, enkele weken later, is Wafio weer ziek. Hij voelt steken in zijn mg en borst en heeft last van kortademigheid. Hij blijft in huis en ligt het grootste deel van de dag op zijn slaapmat. Zijn wijkouderling is op ziekenbezoek geweest en heeft een goed gesprek met hem gehad over zijn geloof dat juist in geval van ziekte zo belangrijk is. Want juist in je moeite besef je zo goed je afhankelijkheid van de Here. Nu komt het er op aan op Hem te vertrouwen. Op verzoek van Wafio heeft de ouderling voor hem gebeden om genezing, maar vooral om een sterk geloof, omdat hij wel aanvoelde dat Wafio hangt aan zijn ziekte is veroorzaakt door toverij of wraak.

Vanmorgen is de ouderling weer bij Wafio geweest, maar nu om hem te vermanen. Hij heeft gehoord dat Wafio gisteravond een tukang mau-mau heeft laten komen.² Deze heeft de steken uit zijn Eichaam verwijderd. Op de vraag van de ouderling of Wafio zich nu rustig voelt, erkent deze meteen dat het niet goed geweest is. Hij voelt zich nog beroerder dan eerst. De bezwering heeft niets geholpen, en bovendien had het niet gemogen. Misschien is juist dat wel de reden, dat de bezwering niets heeft uitge-

werkt en straft God hem daarom met deze ziekte. Maar ja, je **probeer**t er toch alles aan te doen om **weer** beter te worden? Als het gebed van de ouderling niet helpt, en de medicijnen uit de poli **ook** niet, dan moet je toch wel? Het is **niet** goed, nee, maar ja **zoekt** toch de krachtigste medicijn, nietwaar? Of de ouderling wel **weer** wil bidden, nu **om** vergeving. Dat **doet** hij. De ouderling **gaat** na zijn bezoek aan Wafio **meteen** naar de zendeling. Deze krijgt het hele verhaal te horen. Wafio heeft aan de ene kant toegegeven dat **zijn** gedrag verkeerd **was**, maar **aan** de andere kant heeft hij **volgehouden** dat hij niet anders kon. De ouderling begrijpt het **zelf ook** niet. Als er nu toch eens toverij in het spel is? De **zending**s mensen zeggen wel dtijd dat steken veroorzaakt **worden door** kou of tocht. En tbc komt van bacillen, diertjes die je met het blote oog niet kunt zien. Maar wat is nu **eigenlijk** het verschil met **toverij** of **bezwering**? Het **gebeurt** **allemaal**, zonder dat je het **ziet** Of het nu komt van toverij of van die gekke **kleine** beestjes, die ..., hoe heten ze ook alweer? En **wat** betreft de genezing, het is **toch** zo, je kunt heel lang en heel indringend bidden **tot God**, maar **hoe vaak** komt het niet voor dat de zieke toch **dood** gaat. Is God dan boos op de **zieke**? Is het gebed niet goed geweest? **Hoe** kan dat nu, dat de ene **keer** bidden **niets** helpt en magie wel, en de andere **keer** helpen beide niet, of **bidden** helpt wel **maar** magie niet? **Vragen, vragen en nag eens vragen.**³

Wafio ligt ziek in bed. Wat moet hij nu? De ouderling komt er niet uit. En de **zendeling** staat met de mond vol tanden. O ja, wij westerlingen **weten zo precies** waar al die **ziekten** vandaan **komen**, en **wat** we er **aan** moeten doen. **Maar** wij **beseffen** **niet** &t onze pillen, spuiten en microscopen **op** de **Irianese**n overkomen als de magie van de blanken. **Zij** gebruiken een **bepaald** **soort** **bladeren** om de ziekte uit het lijf **te** verjagen, de blanken doen

het **met** bittere pillen en **vreemde** apparaten.

Onze reactie is zo gegeven: die lui moeten zich **bekeren** van hun magische **praktijken**. Dat is **allemaal** **maar onxin**. Christenen die nog meedoen aan bezweringen, hebben **geen sterk** geloof. **Zulke mensen** moet je vermanen en afhouden van het Avondmaal. Zeker. Allemaal waar. Geloof in God is strijdig met magie. Maar laten wij wel voorzichtig zijn met onze veroordeling. Want, in hoeverre is **onze reactie** ingegeven door ons **gesaeculari**seerde denken **over** ziekte en **genezing**? Is saecularisatie niet even **erg** als **magie**? God wegdenken uit allerlei **levensterreinen** is toch net m erg als Hem vervangen door afgoden? Zijn wij **trouwens** wel helemaal vrij van bijgeloof en magie? **Hoe vaak** denken wij **niet** magisch over het gebed? Een uitroep **aan het eind van de maaltijd** als 'Jongens, **we moeten** nog **even** lezen en **danken**' (vooral dat even'!) en twijfel aan de wettigheid van de eredienst, **wanneer** de nerveuze **voorganger** de **zegengroet** vergeet **uit te spreken**, zijn **even** concrete **voorvallen** van magisch **denken** bij ons, westerse christenen.

Magie en **bijgeloof** **zijn** bijzonder moeilijk uit te roeien. De **eeuwen** oude zendingsgeschiedenis maakt **duidelijk** dat **bekeerde heidenen** met de oude goden eerder **afrekenen** dan met hekserij en magie. De oude godsdienst **wordt** wel **afgezworen**, maar de beleving ervan blijft bestaan. **Gewoonten** houden het langer vol dan overtuigingen. Leven als 'geroepe*n* heiligen' ver van bijgeloof en magie is voor **Irianest** en **Nederlandse** gelovigen een **zaak** van veel **gebed**!⁴

Casus 4: 'De dominee is toch geen familie van ons?!'

Van kerkleden mag je verwachten dat zij **trouw** hun kerkelijke bijdrage geven aan de **kerk**, voor met name het traktement van de dominee c.q. evangelist. Wat de christenen in Nederland doen, dat mag je ook

van de Irianese gelovigen verwachten. De zorg voor de voorganger is immers een bijbels voorschrift, dat geldt voor **christenen waar ook** ter wereld. In het Oude Testament **moesten** de Israëlieten de tienden' afdragen voor de dienst van de Here. Het leren geven is daarom **een** van de taken van de zendeling. **Hij** moet de pas bekeerde christenen leren verantwoordelijkheid te dragen voor het kerkelijk leven. Dit betekent dat nalatigheid in het geven van de bijdragen niet **zomaar** kan worden geaccepteerd. Wanneer men **geen** wettige redenen heeft voor het **niet** afdragen van de tienden, behoort er **vermaan te volgen**. **Onwil** is een zaak van het hart, niet van de hand.⁵

Op Irian hebben de zendingen op vele **manieren** geprobeerd de **mensen** te **leren** geven. Dat mocht een **maandelijks** bedrag aan **geld** **zijn**, of wekelijks een bijdrage in natura (bijvoorbeeld een bol sago of een tros bananen⁶). **Soms** ging het goed, maar **meestal kwam er weinig** van terecht. Mensen, die weigerden te betalen, werden vermaand en zelfs van het Avondmaal afgehouden. **Evangelisten** dreigden op te stappen, wanneer zij niet te eten **kregen**. Deze dreigementen werden echter **meestal niet uitgevoerd**. Om de evangelisten op hun plaats te houden, heeft de zending juist heel lang financiële **steun** verleend.

Wij zouden, zakelijke westerlingen als we **zijn**, de zending **meteen** een halfslachtige houding verwijten. Wij zouden komen met **begrotingen** en **planningen** en **optreden** tegen nalatige **wanbetalers**. Wanneer er echt geen geld is, zouden we meteen **dokken**. Maar, is deze reactie verstandig?

Deze inderdaad halfslachtige houding **verraadt** de grote verlegenheid waarin de zending verkeert. Wij hebben immers geld genoeg en spreken vanuit onze rijkdom. Naar **westerse begrippen** gaat het om **fu**tiële bedragen. Wij zijn miljardairs **vergeleken met onze Irianese broe**

ders en **zusters**. Helpen is goed en ook **noodzakelijk**. Laat daarover geen twijfel bestaan. **Financiële** hulp kan **echter** bij de ontvangers ook precies het tegenovergestelde uitwerken **van** wat beoogd wordt. Want het **gaat intussen** wel om de voorganger **van** hun gemeente, **voor** wie zij zelf verantwoordelijkheid moeten dragen. Door hulpverlening kunnen zij belemmerd worden in die verantwoordelijkheid. De uitdrukking 'zending *bayar*'⁷ ligt vaak op het puntje van hun tong. Logisch, want de zending heeft d vaak betaald. Daaraan **zijn** ze gewend. Maar geld hebben zij zelf ook. Voor de dure studie **van** hun **kinderen** aan de kust toveren zij grote bedragen **tevoorschijn**. Het gaat **dus niet** om **het** wel of niet hebben van geld, maar om de mentaliteit. Er **is** geld genoeg, **maar** niet voor de kerk. En **daarom** wordt er sinds enkele jaren **geen** subsidie meer verleend voor het **plaatselijke** kerkelijke leven. **Met** het gevolg dat veel dominees en evangelisten van de GGRI IrJa geen (**volledig**) traktement ontvangen. Tot nu toe houden de meesten **van** hen vol. **Maar** deze situatie **mag** zo niet voortduren.

Het gaat hier **om** een heel complexe zaak. Juist hier **speelt** de **culturele** identiteit een **grote** rol. Het geven aan een ander is omgeven met allerlei regels en gewoonten. Geven, dat doe je altijd met een bepaalde bedoeling. Geven is een **soort** van betaling vooraf voor in de toekomst te ontvangen dienstverlening. Geven gebeurt met de **k-**doeling te **krijgen**. Geven **staat** in het kader van **ruilen** en handelen, van interdependentie en evenwicht. Het 'do ut des'-systeem is diep **verworteld** in de culturen op Irian Jaya. Dat is de reden dat tot op de dag **van** vandaag het **diakonaat** niet **van** de grond **gekomen** is in de GGRI Ma. Geven uit christelijke liefde, zonder **enige** bijbedoeling, is de mensen totaal vreemd en **daarom** onvoorstelbaar. **Wanneer** iemand jou iets geeft, **dan** **verwacht** hij iets van je, ook al kan hij hon-

derd keer zeggen, dat dat niet zo is. Want een geschenk hoort nu eenmaal te worden beantwoord met een **tegengeschenk**. Dat is een wet van Meden en Perzen.

Je **zou** je kunnen aanpassen aan het systeem door te zeggen: 'Maar de evangelist levert jullie toch **ook** bepaalde diensten?' Maar dat is niet de juiste manier om hen tot betaling te dwingen. Want een **dominee** is geen betaalde dienstverlener. Zijn traktement is geen salaris of declaratie.

Maar we zijn er **nog** niet. **De belangrijkste** reden, waarom men nalatig is in de verzorging **van &** voorganger, is het feit dat hij geen familie van hen is. Een van de motieven, waarom de mensen vaak vragen om een blanke *pendeta* of een evangelist **van Biak**⁸ is **zijn behoren tot een andere stam**. Want dan hoef je niet **voor** hem te zorgen. Volgens de **stamgebruiken** zijn mensen van andere stammen in principe je vijanden. Die verzorg je niet, maar je probeert juist van hen te profiteren. Geven heeft alles te maken met relatie. Iemand te eten geven wil **zeggen**, dat je met hem een nauwe relatie hebt of wilt hebben. **Wanneer** een vrouw een andere man dan haar echtgenoot te eten geeft, geeft zij **daarmee** aan dat zij uit is **op een verhouding**. Eten geven is hetzelfde als levensgarantie bieden.

Casus 5: Zelfstandigzijn, dat hoort niet

Het doel van zendingswerk is de opbouw van zelfstandige kerken. Zending is er op uit zichzelf overbodig te maken. Zendingelingen werken **toe** naar de **beschikbaarstelling** van hun baan. Kort en bondig: wie klaar is, gaat weg'. De kerken moeten leren zelf **alles** te doen, zonder blijvend **afhankelijk** te zijn van de **moederkerk**'. Zij moeten leren zichzelf te besturen (regeren), **zichzelf** uit te breiden en zichzelf te bedruipen, zo luiden de bekende *three selfs* van Henry Venn en Rufus Anderson, die **gemakkelijk** uit te brei-

den zijn met andere 'zelfs', zoals zelf **theologiseren** (Paul Hiebert)⁹. Alan Tippet noemt als kenmerken van een inheemse kerk: *Self-Image, Self-Function, Self-Determination, Self-Support, Self-Propagation, Self-Giving*.¹⁰

De kerken op het zendingsveld moeten langzaam maar zeker opgroeien tot zelfstandigheid. **Ook wat** de **GGRI Ma** betreft wordt hieraan gewerkt. Het is in ieder geval expliciet beleid **van** de zending, ai moet gezegd worden dat de ontwikkeling tot zelfstandigheid door de indonesianiseringsplanning van de Indonesische overheid **te** geforceerd **plaatsvindt**. Er komen **steeds** minder visa af en voor slechts korte **werkperiodes**.

De zelfstandigwording van de GGRI IrJa staat dus onder **behoorlijke** druk. Op verschillende onderdelen zijn de kerken nog niet toe aan zelfstandig functioneren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er geregeld gebeurtenissen plaatsvinden, **waaruit** blijkt dat de **kerken** nog hulp nodig hebben. Een paar **voorbeelden**, naast het in de vorige casus genoemde onderwerp van de kerkelijke bijdragen: kandidaat-predikanten worden al **beroepen**, voordat ze **&** examens hebben afgelegd; subsidie-aanvragen worden geaccepteerd **zonder** te vragen om argumentatie; afgevaardigden **wor-&n** naar vergaderingen **gestuurd** zonder ook maar de minste **voorbereiding**. De kerken hebben **zeker** nog een aantal **jaren** begeleiding nodig.

Behalve de zaak van de **geforceerde zelfstandigwording** speelt ook hier de inheemse cultuur een rol. Zelf verantwoordelijkheid dragen is voor westerlingen in de regel een uitdaging: 'Wij **zullen** ze eens laten zien dat wij het zelf kunnen'. In de opvoeding van **onze** kinderen speelt dat **een** grote rol. De kinderen worden aangemoedigd om zo snel mogelijk op eigen benen te staan. **Voor** het zelf kunnen strijken van de schoenveters krijgen ze een veterdiploma. **Wanneer** zij zelf kunnen klokkijken, **krijgen** ze een

horloge. Wanneer ze niet snel genoeg iets zelf **kunnen**, krijgen ze **moppers**: 'Nu ben je al zes jaar, en nu **kun** je nog niet zelf je bord leegeten'. Vaak worden zij onderling afgemeten naar wat zij al **kunnen**: 'Kan jouw **zoon** zichzelf nog niet **sens** aankleden? Nou, die van **mij** doet dat al **meer** dan een jaar!' Zelfstandigwording is voor ons westerlingen een belangrijk doel van de opvoeding. Je moet jezelf kunnen redden in het leven. Zo hoort dat in een individualistische maatschappij. In de culturen van Irian Jaya is juist het **tegenovergestelde** het doel. In een **collectieve** maatschappij is zelfstandigheid een **ondeugd**. Je **mag** absoluut niet **uitsteken** boven de anderen. Als **individueel** sta je **altijd** in relatie tot anderen. Niet jij, **maar** de groep maakt uit wat goed **voor** je is. Je **maakt** deel uit van een multi-individueel netwerk van relaties. **Afhankelijkheid** is daar **het** motto. Zelfstandigwording is voor kerken in een dergelijke context bepaald **geen** loffelijk streven. Het ligt, cultureel gezien, meer voor de hand de afhankelijke relatie met de zending te handhaven. De culturele identiteit van de christenen is **gebaseerd** op **wederzijdse** afhankelijkheid.

Onze reactie ligt voor de hand: ze zullen het toch moeten leren. De **GGRI IrJa** kunnen toch niet voor altijd afhankelijk blijven van & Nederlandse kerken? Dat is **waar**. **Maar**, zo vraag ik mij **toch weer af**, is deze reactie **gebaseerd** op **schriftuurlijke** gegevens, of op grond van **onze** westerse culturele identiteit waarin individualiteit wordt aangemoedigd? **Ook** al is er op een **collectieve** maatschappijstructuur van alles aan te merken, het op elkaar **aangewezen** zijn klopt toch wel met wat de bijbel **zegt** over de gemeente als lichaam van Christus. In de bijbel komt het woord 'elkaar' vele malen voor. **Als** gelovigen zijn **we voor** elkaar verantwoordelijk en van elkaar afhankelijk. Als gemeente **vormen** wij een eenheid in **verscheidenheid**.

Integratie van geloof en identiteit vraagt begrip en geduld

Deze vijf concrete voorvallen zijn voldoende om ons er van bewust te maken, dat er bij de zendingsprediking **meer** nodig is dan **kennis** van de Schriften en de gave die kennis door te geven. Kennis van de hoorder in zijn of haar culturele context is evenzeer **nodig**. Wij reageren zo gauw vanuit onze eigen context. Bij ons zijn allerlei gewoonten zo vanzelfsprekend. **Zodra je** in een andere **culturele** situatie terechtkomt, **komen** de misverstanden en de frustraties. Vertwijfelde **uitroepen** als 'Zullen we het zevende gebod maar niet tijdelijk buiten **werking** stellen?' of verwijten in de trant van: 'Het zijn als het er op aankomt allemaal pure **materialisten**' doen het werk meer kwaad dan goed, omdat zij een **verkeerde** interpretatie zijn van cultuurbepaalde handelingen. Een sussende reactie, zo van 'Hoe zouden zij in **veertig** jaar **kunnen**, wat wijzelf na eeuwen ook nog **niet kunnen**?' helpt ook niet veel verder, omdat die meer over onszelf **zegt** dan **over** hen, **ook al** getuigt deze reactie van gezond realisme.

Het komt aan op geduld en op het zien van de positieve dingen. **Nodig** is **begrip** voor de enorme **veranderingen**, die **onze** broeders en zusters op IrJa meemaken. Wij **kunnen** er zelf van meepraten. Want wij strijden dezelfde strijd. Vanuit de huidige situatie van desintegratie moeten zij komen tot een nieuwe integratie, waarin geloof en identiteit samengaan binnen de context waarin zij leven. Wat een omschakeling!

Het **kant** bovenal aan, **voor** hen en voor **ons**. **op** geloof in God. Bij **Hem** is **niets onmogelijk**. Dat is al lang gebleken. **Ook** in de groei van de **GGRI IrJa**.

¹ 'Vuil bloed' is de grote hoop waarop alle onverklaarbare ziekten worden gegooid. Een penicillinekuur, los verkrijgbaar in iedere apotheek, is de pijnloze vervanging van aderlating en zelfverwonding (snedes, brandwonden).

² Een medicijnman, die met magische handelingen en geheime woorden de ziekte uit het lichaam wegdrijft.

³ Natuurlijk spreek je dan over de dood, niet als straf of als mislukking, maar als de 'volmaakte genezing'. En je probeert duidelijk te maken dat het gebed niet mag worden beschouwd als een vorm van magie, waarmee je God naar je hand kunt zetten.

⁴ Zie ook mijn 'Zij en wij: (bij)gelovigen', in *Tor aan de einden der aarde* (themanummer over Bijgeloof, Magie en Bijbel), jrg. 20, no. 7 (juli/augustus 1995), pp 1214.

⁵ Het is bij mijn weten onder ons hier in Nederland niet gebruikelijk over kerkleden die geen kerkelijke bijdrage willen betalen, uit onwil of uit ontevredenheid, de kerkelijke tucht te bedienen. Ik vraag mij af waarom niet. Omdat het hier gaat om een zaak van het hart, is nalatigheid niet slechts 'miseraabel', maar wel degelijk 'censurabel', lijkt mij. Zou dit gebruik te maken kunnen hebben met de westerse neiging geest en materie te scheiden?

⁶ Sago, bananen en vis vormen het hoofdvoedsel voor de mensen op Irian.

⁷ 'De zending betaalt wel'. Hieruit mag overigens niet geconcludeerd worden dat de Irianen dus materialisten zijn. Deze uitspraak staat in een bepaalde context.

⁸ De zending heeft in het verleden, toen er nog geen evangelisten beschikbaar waren uit het eigen stamgebied, veel gebruik gemaakt van christenen uit andere gebieden, zoals Biak, Sentani, Merauke.

⁹ Paul G. Hiebert, *Anthropological Insights for Missionaries*, Grand Rapids 1991, Hoofdstuk 8 'The Fourth Self'.

¹⁰ Alan R. Tippett, *Introduction to Missiology*, Pasadena 1987, pp 377-381. Hij vervolgt met een hoofdstuk over de betekenis van deze zes kenmerken voor & zendende kerken. Daarin pleit hij voor een wederzijdse verhouding waarin ten volle rekening wordt gehouden met de eigen verantwoordelijkheid van de inheemse kerken.

M

meegelezen

Naar een totale vernieuwing

In Opbouw van 6 september jl. schreef *Margreet Maljers-Kroes* over de aankoop van een nieuwe bank en wat dat voor gevolgen had:

'...**Als** je Jezus **echt** toelaat in je leven, gaat dat leven er anders uitzien'. zie onze **predikant**.

'Dm vergaat het je zoals iemand die **een** bank kocht...'

Ik **ging** recht **overeind** zitten, want juist die **week** hadden we na zeer, **zéér** rijp beraad (**we** zijn heel Noord-Holland **afgeweest**) een paar banken uitgezocht. Met een plezierig gevoel van herkenning luisterde ik verder.

'En die mensen zagen toen dat de muur achter de **bank** niet paste bij het propere dat nu eenmaal van iets **slinternieuws** uitgaat', vervolgde de dominee. 'Ze **verfdén** de muur **achter** de bank... en toen **stak** het plafond weer **vies** af **tegen** de muur...'

Ik vond het een **gegeven** alleraardigst en luisterde aandachtig naar het werk dat **één** verandering kan veroorzaken. Het kwam neer op een totale vernieuwing van de kamer, geloof ik.

Mijn man **boog** zich halverwege het verhaal naar me toe. 'Kunnen we nog van die banken van ons af?' fluisterde hij lachend, maar **toch** ietwat beducht.

'Nee', zei ik **bedremmeld**, want ik **zag** de bui opeens **ook** hangen.

'Besteld is besteld.'

De banken staan er inmiddels. He-las is er veel plafond en veel muur in de **kamer**. Ik wacht met schilderen tot mijn zonen **weer** vakantie hebben. Een beetje hulp is onontbeerlijk.

Over de werkelijke inhoud van de

preek heb ik **lang** nagedacht en zuchtend geconstateerd dat **mijn** geestelijke **behangetje** af en toe ook **onderhoud** nodig heeft. Besteld is besteld...

Bekeerd is bekeerd. Maar **voor** de laatste klus heb ik al hulp... Gegarandeerd!

Kerk en jeugd

De Wakker van 30 augustus jl. was sen themanummer over de jeugd.

J. Ymker schrijft onder de kop *De kerk: wat zegt het de jeugd?*:

Jongere in de gemeente zijn, betekent er **helemaal** bij te horen. Onze jeugd is (**doop**)lid van de gemeente en verdient een volwaardige plaats in de zondagse diensten. Vanuit mijn onderwijskundige achtergrond luister ik **ook** nogal eens vanuit die invalshoek **naar** de preek en dan hoor ik soms &t er over de hoofden van de jeugd wordt heen-gepreikt. Als & predikant **wél** de taal van de jeugd als **illustratie** hanteert, bemerk je een grotere betrokkenheid onder de jeugd. Ze **komen** daar dan ook op terug, al gebruiken ze daarin weleens minder conventionele woorden dan we binnen de **kring** van de **kerk** gewend zijn. Juist met het oog op de ontwikkelingen bij onze jeugd, zowel in het

eigen leven als in de maatschappij waarin ze opgroeien, is het **van** groot belang dat er herkenbare dingen worden gezegd. Wanneer ze de aansluiting bij hun eigen leef- en denkwereld missen, gaan ze **buiten** de kerk op zoek naar antwoorden, **ook** al worden daar maar halve antwoorden gegeven! Eerlijkheidshalve moet ik hier ook schrijven dat preken **waarvan** ik dacht dat ze te moeilijk waren voor de jeugd, wel door de jeugd worden begrepen en dat in de volle betekenis van dat woord.

Jeugd en kerk

B. van Amerongen en *S. de Haan* bekijken het van een **andere** kant en **stellen** de vraag: *Wat kan de jeugd voor de kerk betekenen?*

De jeugd is een **déél** van de kerk en heeft daardoor alleen al **betekenis** voor de **kerk**. Binnen die verbondenheid hebben jongeren de kerk ook nog heel wat te bieden. We willen **enkele** aspecten belichten.

Als de **kerk** er oog en oor voor wil hebben, brengen **jongeren** haar in contact met de werkelijkheid **van** de wereld waarin zij leeft; de werkelijkheid van dit **aardse bestaan**, waarin alle **kerkmensen** leven en

De Regenboog
Chr. Boek- & muziekhandel
Straatweg 158 / 3621 BW Breukelen
tel. 0346-265422

In het verlengde hiervan: een grote **gave** van **de jeugd aan de kerk** is het feit dat jongeren schier onbeperkt vragen kunnen stellen. **Vaak** zelfs lastige vragen die de kerk soms ook maar nauwelijks oprecht kan beantwoorden. Dat lijkt **natuurlijk** niet **direct een 'gave'**. **En toch** is het dat. Door al dat vragen bieden jongeren de **kerk** de **mogelijkheid** tot **een** heldere en duidelijke formulering van haar belijden en beleven. Heldere, maar bovenal **bijbelse** lijnen zijn voor jongeren betrouwbaar en **gewenst!** Jongeren horen van de kerk graag eerlijke, doordachte en **doorleefde** antwoorden.

Beroepen te Bedum: G. Zomer te 't Harde; te Bunschoten-Oost: G.F. Overweg te Vrouwenpolder. Bedankt voor Hardenberg-Centrum: H.G. Gunnink te Schildwolde.

Nieuw adres ds. Boonstra, Platanenhof 11, 2678 SH, **s** (0174) 540124.

Sauwerd – *G. Meijer* te Kampen is

993

door de classis Groningen preparatoir geëxamineerden beroepbaar gesteld. ☎ (038) 3312958.

Verlenging

Hattem – De classis Hattem heeft de beroepbaarheid van ds. J. de Wolf te Wezep met één jaar verlengd (tot 30 sept. 1997). ☎ (038) 3763948.

Aangepaste kerkdienst

Hoogvliet – Op zondag 6 oktober a.s. zal er een aangepaste dienst worden georganiseerd voor verstandelijk gehandicapten.

Ds. M. de Vries is de voorganger tijdens deze dienst, die gehouden zal worden in de Antwoordkerk, Kruisnetlaan 200, aanvang: 15.00 uur. Thema van de dienst: 'Wie z'n schuld is het?' Tekst: Zondag 3 Heid. Cat.

Gezongen zullen worden: Ps. 42 : 1, 2, 5 en 7; Ps. 8 : 1-6; Alles wordt nieuw I, 30 : 1-6 ('Nu gaan de bloemen nog dood'); Gez. 3; E&R-bundel I 231 ('Onze Vader'; Ps. 116 : 1, 5, 7 en 10.

Adreswijzigingen e.d.

Brunssum-Treehek * *Scriba*: J. Brokelman, Hazelaar 21, 6444 DM Brunssum; Postbus 69, 6440 AB Brunssum (postadres) (pag. 152).

Eindhoven * *Scriba*: P.G.B.de Vries, Gen. Snijdersstraat 50, 5703 GT Helmond, ☎ (0492) 528803 (pag. 152).

Veendam * *Kerkenraad*: Postbus 315, 9640 AH. *Scriba*: H.A. Molema, Vredewold 8, 9642 EP (pag. 70).

Vollenhove * *Kerkenraad*: Postbus 70, 8325 ZH. *Diaconie*: Postbus 70, 8325 ZH (pag. 85).

GVOLK/GMV * *Secretaris*: E.S. Horinga, Schonauwen 18, 9301 SP Roden (pag. 240).

Deputaten voor Diaconale Zaken * *Voorzitter*: ds. C. van der Leest, Van Loghemstraat 12, 9731 MB Groningen, ☎ (050) 5416676. Se-

cretaris: Mevr. A. Bos-van Dijk, Polderdreef 128, 2911 PD Nieuwerkerk a/d IJssel, ☎ (0180) 315877. *Penningmeester*: B.H. Boersma, Verl. Hereweg 174, 9722 AM Groningen, ☎ (050) 5267898 (pag. 189).

Persbericht

De Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) van Almkerk/Werkendam en Breda hebben, in goed overleg, een einde gemaakt aan hun samenwerkingsverband. De kerken sluiten hiermee een periode van ongeveer dertig jaar af, waarin beide ge-

meenten steeds gezamenlijk een predikant deelden. Zij hopen binnenkort beide een eigen voorganger te beroepen.

De laatste jaren hebben Almkerk/Werkendam en Breda kerks tijk een flinke groei meegemaakt. Beide kerkenraden zijn dankbaar gestemd en hebben – elk voor zich – kunnen vaststellen dat er behoefte is aan een eigen voorganger in hun kerkelijke gemeente. Onlangs hebben beide gemeenten afscheid genomen van dominee A. Buursema, die zijn beroep door de Gereformeerde kerk Utrecht-Noordwest heeft aangenomen.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat nu ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs.

Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

